

Cena 40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

6

2017

ročník 69

TÉMA

Bilance vydávání knih v ČR v roce 2016 – 1. část
V Bruselu o roli knihoven v budoucnosti

ROZHOVOR

s Kateřinou Valachovou, ministryní školství, mládeže a tělovýchovy, o knihách a knihovnách

STATISTIKY

Elektronické služby knihoven

Výpůjčky v knihovnách

Audioknihy na Světě knihy 2017 – kam se jen podíváš s. 229–231
 ↑ Panelová diskuse audiovydavatelů na loňském veletrhu Svět knihy (zprava):
 R. Volf a J. W. Procházka (Walker&Volf), M. Pilař (OneHotBook), T. Výchopeň (Tympanum),
 J. Pobuda (Straky na vrbě) Foto: archiv J. W. Procházky a K. Smolíkové

The Wiener Library – londýnská knihovna o holokaustu s. 237 Foto: The Wiener Library

← Z výstav-
 ních prostor

Čítárna →

Suk – čteme všichni 2016 s. 218–219
 ↑ Společné foto oceněných tvůrců českých knih pro děti...
 ← ...a jejich autogramiáda Foto: Petr Šolar

Nejen Herna s velkým H s. 232–233
 ↓ Pasování prvňáčků na čtenáře Foto: archiv MĚK Litvínov

Téma – Vydávání knih v ČR

- 203 **Bilance vydávání knih v ČR v roce 2016 (1. část)** | Jaroslav Císař
 207 **Rozhovor s Mgr. Kateřinou Valachovou, Ph.D., ministryní školství, mládeže a tělovýchovy**
Nezastupitelnost knih | Jaroslav Císař

Statistiky

- 210 **Co se půjčovalo ve veřejných knihovnách v roce 2015 (2. část)** | Vít Richter
 215 **Elektronické služby knihoven** | Dana Smetanová, Vladana Pillerová

Události

- 218 **Suk – čteme všichni 2016** | Alice Košková
 220 **Etika a etiketa v práci knihovníka** | Petra Ševčíková
 221 **O roli knihoven v budoucnosti** | Vladana Pillerová

Neušlo nám

- 219 **Česká verze Wikipedie – 15. narozeniny** | Jaroslav Císař
 228 **Knihovny současnosti 2017** | Martina Horejšová
 236 **Nejen pro děti (výstava M. Šašek let č. 59/74)** | Jaroslav Císař
 224 **Právní hlídka Novela autorského zákona** | Jiří Srstka
 226 **Recenze O smyslu nesmyslu** | Vladimíra Švorcová
 229 **Pojďte číst ušima /5 Audioknihy na Světě knihy 2017 – kam se jen podíváš** | Jiří W. Procházka a Klára Smolíková
 232 **Inspirace Nejen Herna s velkým H** | Ivana Freibergová
 234 **Hodnota knihoven Mluvit řečí hodnot** | Věra Ondříčková
 236 **Psal se jinde** | Renáta Salátová
 237 **Ze zahraničí The Wiener Library – londýnská knihovna o holokaustu** | Sylva Šimsová
 238 **Literární výročí Červenec** | Milan Valden
 239 **Ze světa** | Roman Giebisch
 240 **Novinky knihovnické literatury** | Monika Hrušková

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <http://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

- Topic – Publishing books in the Czech Republic**
 203 **Balancing the books published in the Czech Republic in 2016**
 (Part One) | Jaroslav Císař
Interview with Mgr. Kateřina Valachová, Ph.D.,
Minister of Education, Youth and Sports
 207 **The irreplaceability of books** | Jaroslav Císař
- Statistics**
 210 **What was loaned at public libraries in 2015 (Part Two)** | Vít Richter
 215 **Electronic library services** | Dana Smetanová, Vladana Pillerová
- Events**
 218 **Suk – we are all reading 2016** | Alice Košková
 220 **Ethics and etiquette in librarians' work** | Petra Ševčíková
 221 **The role of libraries in the future** | Vladana Pillerová
- It did not escape us**
 219 **The Czech Wikipedia – 15th birthday** | Jaroslav Císař
 228 **Libraries today 2017** | Martina Horejšová
 236 **Not only for children (M. Šašek exhibition, year no. 59/74)**
 | Jaroslav Císař
- Legal column**
 224 **Copyright Act amendment** | Jiří Srstka
- Review**
 226 **The sense of nonsense** | Vladimíra Švorcová
Come and read with your ears / 5
 229 **Audio books at World of Books 2017 – wherever you look**
 | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková
- Inspiration**
 232 **Not just a Spielzimmer with a capital P** | Ivana Freibergová
- Value of libraries**
 234 **Speaking the language of values** | Věra Ondříčková
 236 **Written elsewhere** | Renáta Salátová
- From abroad**
 237 **The Wiener Library – Holocaust library in London** | Sylva Šimsová
 238 **Literary anniversaries July** | Milan Valden
 239 **From the world** | Roman Giebisch
 240 **Latest library literature** | Monika Hrušková

INHALT

- Thema – Buchverlagswesen in der Tschechischen Republik**
 203 **Tschechischen Republik im Jahr 2016 (1. Teil)** | Jaroslav Císař
Gespräch mit Mgr. Kateřina Valachová, Ph.D.,
der Ministerin für Bildung, Jugend und Sport
 207 **Die Unersetzlichkeit der Bücher** | Jaroslav Císař
- Statistiken**
 210 **Was lieh sich man in den Öffentlichenbibliotheken im Jahr 2015 aus (2. Teil)**
 | Vít Richter
 215 **Elektronische Dienste in Bibliotheken** | Dana Smetanová, Vladana Pillerová
- Ereignisse**
 218 **Suk – wir alle lesen 2016** | Alice Košková
 220 **Die Ethik und die Etikette in der Arbeit des Bibliothekars** | Petra Ševčíková
 221 **Über die Bibliothekrolle in der Zukunft** | Vladana Pillerová
- Was ist uns nicht entgangen**
 219 **Tschechische Wikipedia – 15. Geburtstag** | Jaroslav Císař
 228 **Gegenwärtige Bibliotheken 2017** | Martina Horejšová
 236 **Nicht nur für Kinder (die Ausstellung M. Šašek, der Flug Nr. 59/74)**
 | Jaroslav Císař
- Rechtswache**
 224 **Eine Novelle des Autorengesetzes** | Jiří Srstka
- Rezension**
 226 **Über den Sinn des Unsinn** | Vladimíra Švorcová
Lesen wir durch Ohren 5
 229 **Audiobücher im Buchwelt 2017 – überall wo kann man nur ansehen**
 | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková
- Inspiration**
 232 **Nicht nur ein Spielzimmer mit großen S** | Ivana Freibergová
- Bibliothekwert**
 234 **Die Wertsprache benutzen** | Věra Ondříčková
 236 **Man schrieb woanders** | Renáta Salátová
- Aus dem Ausland**
 237 **The Wiener Bibliothek – die Londonern Bibliothek über den Holocaust**
 | Sylva Šimsová
 238 **Literarische Jahrestage Juli** | Milan Valden
 239 **Aus dem Welt** | Roman Giebisch
 240 **Neuerscheinungen der Bibliothekarischen Literatur** | Monika Hrušková

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, než jsme stačili v letošním roce trochu zdomácnět, už je před námi léto a dovolená. A bez knih by volno nebylo volnem. Hlavní články červnového *Čtenáře* mohou přinést pro jejich výběr inspiraci – dokončení příspěvku Víta Richtera z minulého čísla přináší přehled nejčtenějších titulů a autorů za poslední zpracované období, tedy za rok 2015. Téma podává pohled z druhé strany, řečí čísel popisuje stav nabídky na českém knižním trhu – v první ze tří částí uvádí údaje o produkci soukromých vydavatelů, vysokých škol a státních institucí. Obráz doplňuje článek o vyhlášení výsledků 24. ročníku soutěže Suk – čtete všichni, ankety o nejoblíbenější knihu pro děti a mládež. Pokud budete mít v létě na starosti děti, máte tedy námět na četbu i pro ně. A jestli nemůžete v létě jen tak sedět s knihou, ale potřebujete posekat zahradu nebo při „konzumaci“ příběhu ještě nějak jinak zaměstnat tělo a ruce, v dalším díle seriálu Poslouchajte ušima získáte potvrzení z květnového veletrhu *Svět knihy*, že u audioknih je možné vybrat z široké nabídky.

Tento měsíc vychází také za nedlouhé období již druhý článek s čelním představitelem ministerstva – tentokrát s odstupující ministryní resortu školství Kateřinou Valachovou. Paní ministryně, jejíž rezignaci premiér vlády přijal v době, kdy tento úvodník vznikal, stihla na otázky odpovědět právě včas, a tak článek může ještě vyjít. Věřím, že i z ostatních článků, které jsem nezmínila, si každý vybere něco, co ho zajímá. Konec úvodníku je totiž věnován neméně důležité záležitosti.

Ne každý člověk odchází z pracovní pozice s úctou a uznáním – a netýká se to jen ministrů. O to více nás těší, když tomu tak je. A tak bych ráda za redakci i za celou redakční radu poděkovala odstupujícímu členu redakční rady Ladislavu Kurkovi za dlouholetou spolupráci s časopisem *Čtenář*, za profesionalitu, všechny jeho nápady, věcné připomínky i suchý humor, se kterým je pronášel, a popřála mu vše dobré do dalších let. Redakční rada se ovšem neztenčí, ale naopak rozšíří o nové odborníky – Kláru Rösslerovou, ředitelku Knihovny FF UK, a Miloslava Lince z Městské knihovny v Praze.

Na závěr přeji krásnou dovolenou – ať už se sluchátky na uších, e-čtečkou v ruce, nebo knihou pod polštářem.

PAVLA VLKOVÁ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
Ilustrace na obálce: Lukáš Fibrich

Sídlo redakce (příjem inzercí a objednávků na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
Tel.: 312 813 154 (Jaroslav Císař)
Tel.: 312 813 138 (Pavla Vlková)
e-mail: ctenar@svkkl.cz; ctenar.vlkova@svkkl.cz;
redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada: Ing. Jiří Mika (předseda),
Mgr. Svatomíra Fojtová, Miloslav Linc,
Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová,
PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje A.L.L. production, s. r. o.,
Ve Žlíbku 1800/77, Hala 7A, 193 00 Praha 9 –
Horní Počernice, tel.: 234 092 811 (sekretariát),
e-mail: info@predplatne.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ s. r. o.

Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslo 60 Kč)

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
fax: 00421-02 49 111 209,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 1,99 €, roční předplatné 22,56 €
(dvojčíslo 2,66 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 8. 6. 2017.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Bilance vydávání knih v ČR v roce 2016

Text sumarizuje základní oficiální fakta o knižní produkci České republiky v roce 2016, kterými se země prezentuje v UNESCO. V první z celkem tří částí jsou soustředěny údaje o tištěné produkci knih privátních vydavatelů a vydavatelů vysokých škol, univerzit a státních institucí včetně registrovaných vydavatelských subjektů.

Podle dostupných údajů lze nazvat stav českého knižního trhu, tj. objem produkce a jeho strukturu, počet vydaných překladů apod., stavem setrvalým. Jen v několika segmentech knižní produkce bylo ve srovnání s předchozími lety dosaženo rekordních ukazatelů (např. v počtu vydaných titulů dětské literatury, překladů z jiných jazyků nebo podílu titulů beletrie na celkové roční produkci; jiný problém je samozřejmě její kvalita). Z čistě kvantitativního hlediska – například podle počtu vydaných děl – lze hodnotit objem knižní produkce ČR za uplynulý rok ve srovnání s těmi minulými spíše jako snižující se až stagnující. Že by tak postupně docházelo k realističtější nabídce ve vztahu k poptávce na knižním trhu, jak na to již několikrát v předchozích letech upozorňovali někteří experti?

PRODUKCE TIŠTĚNÝCH KNIH

Podle odevzdaných povinných výtisků Národní knihovně ČR, kde sledují českou národní knižní produkci, vyšlo v roce 2016 v Česku celkem 17 815 titulů knih, což je oproti předchozímu roku pokles o zhruba necelá 3 % (viz Tabulka č. 1). Na knihkupecké pulty se reálně dostane zhruba polovina této produkce, protože zbytek tvoří tituly tzv. šedé literatury, skripta, různé účelové tiskoviny a jiná mimotržní literatura. Naše země tím potvrzuje dlouhodobější skutečnost, že i ve světovém měřítku si objemem své knižní produkce v porovnání k počtu obyvatel stále udržuje postavení mezi špičkou. Na celkové knižní produkci České republiky se alespoň jedním vydaných titulem neperiodické publikace opět podílelo více než 2000 vydavatelských subjektů (přesně 2211; porovnání s předchozími roky: 2014 – 2197, 2015 – 2296).

Reálný počet aktivních vydavatelů knih bude však opět o několik set vyšší, protože vyšlo rovněž 1513 knižních titulů, které nebyly označeny mezinárodním identifikátorem ISBN (tj. 8,5 % z celkového objemu knižní produkce). Jedná se o určitý pokles oproti roku 2015, kdy tímto identifikátorem nebylo vybaveno 9,6 % vydaných knih. V Národní knihovně ČR jim přidělili identifikátory náhradní. Uvádění čísla ISBN na knize sice není povinné, ale tento identifikátor usnadňuje její cestu za čtenáři (odvozuji se z něho čárové kódy EAN, zjednodušuje skladovou evidenci a přehled o pohybu zboží, usnadňuje ukládání údajů o knize do různých databází a evidencí i jejich vyhledávání na internetu).

Tabulka č. 1 Přehled počtu vydaných titulů knih a překladů v ČR za roky 2012–2016

	celkem	z toho překladových děl	překladová díla v %
2012	17 247	5 871	34
2013	17 876	6 565	37
2014	18 379	6 355	35
2015	18 282	6 240	34
2016	17 815	6 391	36

Zdroj: Národní knihovna ČR

Vydávání knih je v Česku v porovnání s některými jinými státy EU stále výrazně rozloženo mezi relativně velký počet vydavatelství subjektů, přesto je koncentrace tuzemské vydavatelství špičky patrná. Počet vydavatelství subjektů, které připraví na trh minimálně 100 knižních titulů, se spíše snižuje. Podle přehledu za rok 2016 připravilo na knižní trh stovku a více nových titulů celkem 19 privátních vydavatelství subjektů, což je zhruba stejně v posledních třech letech. Mediální skupiny Albatros Media a Euromedia Group, lídři českého knižního trhu z hlediska počtu připravených titulů neperiodických publikací za rok, pokračují v koncentraci svých vydavatelství značek, z nichž předtím řada působila jako samostatné vydavatelství subjekty (viz Tabulka 3). Mediální skupina Albatros Media již soustředila celkem třináct, Euromedia Group osm takových subjektů.

Špička vydavatelů vysokých škol, univerzit a ústředních státních vydavatelů se podle stejného kritéria – 100 a více vydaných titulů za kalendářní rok – také stále zužuje. Letos takového objemu produkce dosáhlo pouze osm vydavatelství subjektů (viz Tabulka č. 4), předloni třináct a v roce 2014 patnáct. Vzhledem ke specifiku vysokoškolských vydavatelů a vydavatelství útvarů státních institucí se však nemusí vždy jednat o příznak nějaké krizové situace, ale třeba jen o časově omezené saturování reálné potřeby nových skript či vydávání statistických výkazů v závislosti na termínu prováděných průzkumů nebo pouze v jiné než tištěné formě.

Za velké vydavatele věnující se soustavně nakladatelské činnosti lze považovat také dalších téměř 140 vydavatelů z řad privátních i vysokých škol a státních institucí (v roce 2015 měl tento ukazatel hodnotu zhruba 130, v roce 2014 pak 160): 38 z nich se mohlo vykazat produkcí v rozmezí 51 až 96 vydaných titulů a takřka stovka (99) připravila 20 až 49 titulů. Lze tedy opětovně konstatovat, že přibližně 170 vydavatelství subjektů se rozhodujícím způsobem podílí na hlavním objemu naší tištěné knižní produkce. Zbývající většina patří ke středním, malým nebo pouze příležitostným vydavatelům. Přesto v porovnání s předchozími lety počet českých topnakladatelů zůstal zhruba na stejné úrovni. Objem vydaných titulů neperiodických publikací u řady privátních vydavatelství subjektů mnohdy výrazně kolísá jak směrem nahoru, tak dolů (viz Tabulka č. 3 s porovnáním jejich produkce za rok 2015).

REGISTROVANÍ VYDAVATELÉ

Údaje o registraci vydavatelů knih podle mezinárodní metodiky systému ISBN (viz Tabulka č. 2), ke kterému bývalé Československo a posléze ČR přistoupila až v roce 1989, resp. 1993, hodnověrně vypovídají o vydavatelství aktivitách v České republice po odstátnění vydavatelství sektoru po listopadu 1989. Žádný z evidovaných vydavatelství subjektů se totiž nevyřazuje, a tak mezi nimi nalezneme jak vydavatelství domy stále aktivní, tak zaniklé, nebo subjekty, které aktivní vydavatelství činnost v současnosti neprovozují nebo ji třeba dočasně pozastavily. Lze si tak učinit ucelenou představu o dynamice vývoje a pohybu v této profesní oblasti u nás. Loni bylo nově registrováno 323 vydavatelství subjektů (v roce 2015 jich bylo 274). Podle odhadu Národní agentury ISBN je dnes v ČR asi 4000 aktivních vydavatelství subjektů. Od listopadu 1989 naopak přibližně 3000 subjektů svou činnost ukončilo.

PRIVÁTNÍ VYDAVATELÉ

Dominantním vydavatelství centrem ČR je stále Praha následována Brnem; v případě vydavatelů vysokých škol mezi těmi největšími převažují ti z Moravy a Slezska (viz Tabulka č. 4).

V Tabulce č. 3 jsou uvedeni největší privátní vydavatelé v ČR podle počtu vydaných titulů neperiodických publikací v uplynulém roce. Toto poněkud mechanicky stanovené kritérium umožňuje učinit si alespoň orientační představu o velikosti a obratu daných firem, ale samozřejmě nic nevyovídá o kvalitě a redakční náročnosti připravované knižní produkce, jejich ziscích a zejména reálném postavení a podílu na českém knižním trhu.

V zásadě lze konstatovat, že největší vydavatelství subjekty si drží své vydobyté pozice z hlediska objemu připravených titulů. Vydavatelství skupiny Albatros Media a Euromedia Group cel-

Tabulka č. 2 Počet registrovaných nakladatelů v ČR za roky 2012–2016 (s přiděleným ISBN)
Pozn.: vždy k 31. 12. daného roku

2012	5 474
2013	5 796
2014	6 095
2015	6 389
2016	6 712

Zdroj: Národní agentura ISBN

kově posílily své vedoucí postavení. Oproti stejnému přehledu za rok 2015 se soupis největších vydavatelů neperiodických publikací zredukoval o jednu položku, téměř čtvrtina vydavatelů se nově (resp. s menší či větší přestávkou staronově) zařadila mezi ty největší.

Tabulka č. 3 Největší privátní vydavatelé knih na území ČR podle počtu vydaných titulů v roce 2016

Pozn.: Do tabulky jsou zařazeny privátní vydavatelství subjekty, které v roce 2016 vykazaly knižní produkci ve výši 100 a více titulů neperiodických publikací (bez reedic a nových vydání již dříve vydaných titulů). Pro porovnání uveden počet titulů, které dané vydavatelství vydalo v předchozím roce.

	2016	2015	
1.	Albatros Media, Praha *	989	954
2.	Euromedia Group, Praha **	663	467
3.	Moravská Bastei – MOBA, Brno	376	399
4.	Grada Publishing, Praha	369	359
5.	Egmont ČR, Praha ***	275	292
6.	Argo, Praha	217	174
7.	Václav Svojtka & Co, Praha	215	258
8.	Mladá fronta, Praha	192	177
9.	Wolters Kluwer ČR, Praha	173	119
10.	Portál, Praha	171	157
11.	Sun, Praha	170	96
12.	Pavel Dobrovský-Beta, Praha	161	100
13.	Nová forma, Týn n. Vltavou	157	89
14.	Tribun EU, Brno	149	127
15.	BBart, Praha	140	77
16.	Triton, Praha	133	127
17.	Slovart, Praha	124	102
18.	Nová škola, Brno	112	175
19.	Brána, Praha	103	76

Zdroj: Národní knihovna ČR a Národní agentura ISBN

* Produkce Albatros Media, a. s. je uvedena souhrnně. Jednotlivé značky vykazují za uplynulý rok následující bilanci:

Albatros	184
B4U Publishing	1
Biz Books	41
CooBoo	60
Computer Press	56
CPress	157
Edice ČT	12
Edika	74
Fragment	178
Management Press	29
Motto	77
Plus	36
XYZ	84

** Produkce Euromedia Group, a. s. (během roku 2016 došlo ke změně právní formy společnosti z komanditní na akciovou) je uvedena souhrnně. Jednotlivé značky vykazují za uplynulý rok následující bilanci:

Knižní klub+	266
Universum+	48
Ikar	223
Odeon	36
Euromedia Group (mimo edice)++	43
Yoli++	21
Esence++	15 (akvizice roku 2016)
Pragma++	11 (akvizice roku 2016; ještě jako samostatný subjekt vydala 44 titulů)
Značky vycházející pod ISBN Knižního klubu (+) a Euromedia Group (++)	

*** Značka od června 2016 součástí Albatros Media.

VYDAVATELÉ VYSOKÝCH ŠKOL, UNIVERZIT A ÚSTŘEDNÍCH STÁTNÍCH INSTITUCÍ

Pro vydavatele univerzit, vysokých škol a vydavatelské útvary ústředních státních orgánů platila i v roce 2016 stejná kritéria jako v letech minulých. Výše jejich nákladů není většinou srovnatelná s výší nákladů privátních vydavatelů. Jejich ediční plány se řídí především požadavky daných škol, fakult, kateder a institucí státní správy a přednostně uspokojují jejich potřeby. Mnohé tituly z těchto edičních plánů patří do mimotržní produkce tzv. šedé literatury (prováděcí pokyny k zákonům a různé jiné publikace státních orgánů, statistiky a metodické příručky a jiné účelové tisky). O jejich činnosti lze tedy hovořit jako o setrvalém stavu včetně produkce s výraznými výkyvy, jako je tomu např. u Českého statistického úřadu nebo Ústavu zdravotnických informací, jejichž vydavatelské aktivity výrazně podléhají potřebám vyhodnocování různých průzkumů veřejného mínění, sčítání obyvatel apod.

Loni došlo k další redukci počtu největších vydavatelských subjektů vysokých škol, které vydaly více než 100 titulů (viz Tabulka č. 4). Oproti předchozímu roku 2015, kdy jsme jich evidovali celkem 13 a o rok dříve 15, v roce 2016 to již bylo pouze osm vydavatelských subjektů; další dva se mohly vykázat roční produkcí více než 80 vydaných titulů (Gaudeamus – Univerzita Hradec Králové: 87 a Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně: 84). I v daných případech se jedná o výrazný útlum produkce ze 118, resp. 104 vydaných titulů v roce 2015; v průběhu posledních tří let o cca třetinu.

Ze státních institucí patřil k největším vydavatelům Český statistický úřad (84 vydaných titulů; předloni 45, 94 v roce 2014), Ministerstvo zemědělství (76 vydaných titulů, předloni 46, 44 v roce 2014) a Ústav racionalizace ve stavebnictví (52 vydaných titulů; předloni 53, 60 v roce 2014). Další z pouze několika existujících státních vydavatelských subjektů se specifickou produkcí, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, loni připravila 56 titulů v Brailově písmu (předloni 39, 50 v roce 2014).

Tabulka č. 4 Největší vydavatelé knih vysokých škol, univerzit a ústředních státních institucí na území ČR podle počtu vydaných titulů v roce 2016

Pozn.: Do tabulky jsou zařazeny všechny subjekty s produkcí neperiodických publikací, jejichž počet v roce 2016 přesáhl 100 nově vydaných titulů, tj. bez reedice a nových vydání již dříve vydaných titulů. Pro porovnání je uveden počet titulů, které daný vydavatelský subjekt vydal v předchozím roce 2015.

	2016	2015
1. Karolinum, Praha	241	224
2. Vydavatelství Univerzity Palackého, Olomouc	191	450
3. Masarykova univerzita, Brno	174	362
4. Vydavatelství ČVUT, Praha	167	192
5. Česká zemědělská univerzita, Praha	162	141
6. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno	153	144
7. VŠ báňská – Technická univerzita, Ostrava	142	272
8. Vysoké učení technické, Brno	117	113

Zdroj: Národní knihovna ČR a Národní agentura ISBN

Z Tabulek č. 3 a 4 vyplývá, že z hlediska objemu vydaných titulů neperiodických publikací tentokrát vydavatelská špička ČR, tj. necelá třicítka vydavatelských subjektů, připravila necelou třetinu celkové knižní produkce České republiky. Jde tedy o výrazný pokles ve srovnání s bilancí roku 2015, kdy měl tento ukazatel hodnotu 39 %. Celkem se jedná o 5247 titulů (předloni 7172 titulů, 7776 titulů v roce 2014), z toho 3900 titulů pochází od privátních vydavatelů (předloni 4605 titulů, 4573 titulů v roce 2014) a 1347 od vydavatelů vysokých škol, univerzit a státních institucí (předloni 2567 titulů, 3203 titulů v roce 2014).

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Další části: *Struktura knižní produkce a vydávání překladů, Vydávání e-knih a audioknih*

Poděkování za pomoc a spolupráci: Heleně Čudové, Antonínu Jeřábkovi, Antonínu Chadimovi, Bohdanu Roulemu, Zuzaně Strachotové, Alžbětě Vorlové a Olze Zeinertové

Rozhovor

s Mgr. Kateřinou Valachovou, Ph.D.,

ministrýni školství, mládeže a tělovýchovy

Nezastupitelnost knih

Foto: archiv MŠMT

Ministryně školství Kateřina Valachová, absolventka Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, patřila po listopadu 1989 k nejdéle působícím osobám v čele tohoto komplikovaného a důležitějšího resortu. V červnu letošního roku by si připomněla již dva roky od svého jmenování. Redakce ji požádala především o vyjádření k problematice působení knihoven ve společnosti a také k tématu čtenářské gramotnosti. Text rozhovoru vznikl v průběhu března a dubna, byl autorizován 13. 4. 2017.

- **Ve škole ale nemusí být jen samostatná knihovna jako školské zařízení, ale také školní knihovny ve smyslu volného prostoru s knihami pro potřeby žáků školy.**
- **Dnešní děti a mládež mají pocit, že na internetu najdou vše, co potřebují.**
- **Ministerstvo školství při udílení schvalovacích doložek k učebnicím dbá primárně o jejich věcnou správnost a vhodnost k výuce. Grafické zpracování je spíše na vydavateli...**

Paní ministryně, využíváte, nebo jste v minulosti využívala nějaké služby knihoven?

Samozřejmě, zejména jako dítě, často. Já četla ráda, ke knihovně mám krásný vztah, samozřejmě i díky rodičům, ale zejména svému dědečkovi, který mi předčítal.

Pojem knihovna se vůbec nevyskytuje ve školském zákonu. Považujete to za adekvátní současnou situaci ve vzdělávání? Nemělo by se to zohlednit při případné novele tohoto zákona?

Není to až tak úplně pravda. Školský zákon totiž definuje školská účelová zařízení, kam se řadí i knihovnické a informační služby pro žáky, studenty, popřípadě zaměstnance. Ve škole ale nemusí být jen samostatná knihovna jako školské zařízení, ale také školní knihovny ve smyslu volného prostoru s knihami pro potřeby žáků školy.

V čem vidíte hlavní smysluplnost a přínos knihoven pro společnost 21. století? A uvítala byste nějaké nové knihovní služby?

V době internetu, čteček, zrychleného přístupu k životu poskytují klid, oázu ticha doprovázenou jen četbou, listováním v knihách, které voní.

V současnosti funguje na českých školách téměř 4000 školních knihoven¹, což je jedna z nejpočetnějších knihovnických sítí u nás. Podle průzkumu dětí ve věku 6–14 let, který prováděli v Národní knihovně v letech 2013–14, ale 55 % dětí nikdy ve školní knihovně nebylo. Proč myslíte, že tomu tak je?

Důvodů je určitě více. Jednak to bude rozvoj moderních technologií, dnešní děti a mládež mají pocit, že na internetu najdou vše, co potřebují. Je to samozřejmě také o přístupu rodičů a pedagogů.

Knihovny se specializují i na oblast celoživotního a neformálního vzdělávání. Vnímá vaše ministerstvo a vy sama knihovny jako součást vzdělávacího systému?

Zcela určitě. Přes obrovský rozsah informací na internetu existují stále věci, které lze dohledat jen při studiu literatury. Knihy jsou dodnes, co se týče studia, nezastupitelné.

Podle výsledků posledního průzkumu PISA nedopadli z hlediska čtenářské gramotnosti čeští školáci ve srovnání se zahraničím zrovna dobře. Neuvažujete proto o nějakých změnách ve výuce literatury a čtení, resp. o inspiraci zahraničními zkušenostmi ze zemí, které si v tomto směru vedou výrazně lépe než Česko?

V současné době se pracuje na revizi *Rámce vzdělávacího programu pro základní vzdělávání*, jehož součástí bude i úprava oboru Český jazyk a literatura s větší podporou čtenářské gramotnosti. Tou se v resortu školství intenzivně zabývá také Pedagogická knihovna J. A. Komenského, která například realizovala projekt *Podporujeme čtenářskou gramotnost*.

Zástupci profesních organizací knihovníků a informačních pracovníků ČR se v posledních letech snažili na MŠMT vícekrát jednat o spo-

lupráci knihoven a škol, ale základním problémem bylo, že neměli partnera. Otázkou jak školních, tak i vysokoškolských knihoven se prý na ministerstvu v současnosti nikdo nezábývá. Dojde v tomto směru k nějaké změně?

Není to pravda. Na ministerstvu jsou zaměstnanci, kteří mají ve své gesci mimo jiné i školská účelová zařízení, tedy i knihovny. Debatě na toto téma se ale samozřejmě nebráníme.

Doposud neexistují ani nějaké dotační programy, které by podporovaly spolupráci knihoven a škol, například při zvyšování již výše připomínané čtenářské gramotnosti. Je v tomto směru nějaká šance např. na dohodu mezi Ministerstvem školství a Ministerstvem kultury?

Podpora čtenářské gramotnosti je jednou z priorit Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání. Byla podpořena řada projektů rozvoje čtenářské gramotnosti, která samozřejmě zahrnuje spolupráci s místními knihovnami. Patří sem i podpora čtenářských klubů, které budou probíhat na 1. stupních základních škol jako mimoškolní aktivita, jejímž cílem je motivovat žáky ohrožené nízkou úrovní čtenářské gramotnosti. Podporujeme také různé akce na rozvoj čtenářské gramotnosti, a to formou udělení záštity nebo formou mimořádné dotace.

Na začátku vysokoškolského studia se zjišťuje, že studenti mají velmi nízkou úroveň informační gramotnosti, neumí si najít potřebnou literaturu, neumí ji vyhodnotit, neumí používat knihovnu. Nebylo by užitečné, aby základní a střední školy aktivně spolupracovaly s knihovnami při výuce informační gramotnosti?

Určitě ano. Pokud vím, řada škol v regionech s knihovnami aktivně spolupracuje a knihovny mají ve své nabídce programy určené právě pro žáky základních či středních škol.

Jak jste spokojena se současnou grafickou úpravou a výtvarnou stránkou učebnic? Má Ministerstvo školství zájem na podpoře vydávání progresivních, zajímavých a přitažlivých učebnic? Např. odborná porota tradiční soutěže *Nejkrásnější české knihy* často kritizuje stav učebnic z estetického hlediska a mívá problém s jejich oceňováním...

Ministerstvo školství při udílení schvalovacích doložek k učebnicím dbá primárně o jejich věcnou správnost a vhodnost k výuce. Grafické zpracování je spíše na vydavateli, jehož zájmem by mělo být, aby se právě jeho učebnice líbila a aby obstála v konkurenci těch dalších.

Pokud vím, v současnosti u nás není možné vystudovat na vysokoškolské úrovni profesi nakladatele či vydavatele – s výjimkou její specializace z hlediska polygrafie. Uvažujete v tomto směru o nějaké změně struktury či doplnění studijních oborů?

Vzhledem k autonomnímu postavení vysokých škol v České republice nemá ministerstvo možnost jejich studijní nabídku ovlivňovat. Jedinou institucí zainteresovanou na procesu vzniku, respektive provozování určitého studijního programu, je Národní akreditační úřad pro vysoké školy, od kterého musí každá vysoká škola získat na každý studijní program akreditaci. V současnosti nemáme informaci o tom, že by některá vysoká škola připravovala studijní program, kte-

rý by absolventy k výkonu takových profesí připravoval.

Jakou literaturu vy osobně upřednostňujete a jaká kniha vás v poslední době zaujala?

Dnes asi sbírku zákonů. Upřímně? Právě teď čtu zejména podklady nutné pro svoji práci. Čtu ale s dětmi a vím, jak moc je četba pro zdravý rozvoj dětí důležitá. Jak krásný emocionální zážitek v dítěti nechává. Já dodneška s láskou vzpomínám na to, jak mi už vzpomínaný dědeček předčítal nahlas z knihy *Birlibán*. Fascinovaly mě další a další kapitoly ze života malého kluka, který tak trochu zlobil. A tomu také odpovídaly určité pasáže z Bonbónovic, Neposluchova či Lenošindy. Kniha krásně ukazuje různé vlastnosti, které jsou ty dobré a které ne. Takže jako máma moc ráda svým malým holkám čtu.

Děkuji vám za odpovědi i čas, který jste si udělala k poskytnutí rozhovoru.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Neušlo nám

41. seminář knihovníků muzeí a galerií Plzeň, 5.–7. 9. 2017

Letos se organizace semináře ujalo Západočeské muzeum v Plzni. Odborný program bude rozdělen do třech bloků: 1. *Dotační programy a granty* – novinky v programech MK VISK, 2. *Budování a využívání digitálních knihoven a ochrana dat* – bude reflektovat současný stav a možnosti v knihovnách muzeí a galerií, 3. *Ochrana knižních fondů* – zaměří se na možnosti hromadného odkyselování a ochranu fondů 19. století.

Program semináře a přihlášky budou zveřejněny na stránkách Západočeského muzea v Plzni (www.zcm.cz) a na stránkách Asociace muzeí a galerií ČR (www.cz-museums.cz) pod záložkou Knihovnická komise. Přihlášky odesílejte nejpozději do 20. 7. 2017. Případné dotazy zodpoví za řadatele Ila Šedo (isedo@zcm.cz), předsdkyně knihovnické komise Š. Běhalová nebo tajemnice Iveta Mátlová (iveta.matlova@slovackemuzeum.cz).

ŠTĚPÁNKA BĚHALOVÁ | behalova@mjh.cz
předsdkyně Knihovnické komise AMG

Do čísla přispěli

PhDr. Jaroslav Císař – Střeodočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Mgr. Ivana Freibergová – Městská knihovna Litvínov ■ Mgr. Martina Horejšová – Městská knihovna v Praze ■ Mgr. Alice Košková – Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského ■ Mgr. Věra Ondříchová – PR specialista ■ PhDr. Vít Richter – Národní knihovna ČR ■ PhDr. Renáta Salátová – Národní knihovna ČR ■ Ing. Dana Smetanová – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ prof. JUDr. Jiří Srstka – ředitel divadelní, literární a audiovizuální agentury Dilia ■ Mgr. Petra Ševčíková – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě ■ Sylva Šimsová – emeritní knihovnice, Londýn ■ PhDr. Vladimíra Švorcová – Střeodočeská vědecká knihovna v Kladně

¹ 3748 (údaj k 31. 12. 2015)

Co se půjčovalo ve veřejných knihovnách v roce 2015

Dokončení článku z minulého čísla, zpracovaného na základě výsledků analýzy výpůjček ve veřejných knihovnách ČR za dosud poslední zkompletovaný rok 2015.

→ Klesá počet titulů, které se půjčují velmi intenzivně, a vedle toho stoupá počet titulů, které mají minimální obrat. Tento trend může naznačovat postupující stárnutí knihovního fondu sledovaných knihoven.

Nejpůjčovanější čeští autoři

Další pohled na nejpůjčovanější knihy nám může zprostředkovat analýza nejpůjčovanějších autorů. V tomto pořadí není vždy rozhodující vydání jednoho bestselleru, ale často rozhoduje celkový počet vydaných děl. Stejně jako v minulých letech byl i v roce 2015 nejpůjčovanějším českým autorem spisovatel historických románů **Vlastimil Vondruška** (37 889 výpůjček), který má ve fondech sledovaných knihoven 103 svých děl.

Tabulka č. 1

Nejpůjčovanější čeští autoři v roce 2015

Autor	Výpůjčky autoři	Počet vypůjčovaných titulů	Žánr
1 Vondruška Vlastimil	37 889	103	historická literatura
2 Bauer Jan	19 976	153	detektivky, literatura faktu
3 Parkánová-Whitton Hana	16 748	36	historická literatura, romány
4 Martinková Hana	14 659	37	literatura pro ženy
5 Jakoubková Alena	12 266	24	literatura pro ženy
6 Kubátová Tatána	11 560	30	literatura pro ženy
7 Řeháčková Věra	11 559	138	dětská literatura
8 Pospíšilová Zuzana	10 537	156	dětská literatura
9 Viewegh Michal	10 066	57	romány
10 Cimický Jan	8 515	90	detektivky, romány, literatura faktu

2014	2013	2012	2011
1 Vondruška Vlastimil	Vondruška Vlastimil	Vondruška Vlastimil	Vondruška Vlastimil
2 Bauer Jan	Bauer Jan	Řeháčková Věra	Řeháčková Věra
3 Parkánová-Whitton Hana	Parkánová-Whitton Hana	Viewegh Michal	Viewegh Michal
4 Körnerová Hana Marie	Řeháčková Věra	Francková Zuzana	Kubátová Táňa
5 Řeháčková Věra	Körnerová Hana Marie	Kubátová Tatána	Körnerová Hana Marie
6 Viewegh Michal	Viewegh Michal	Körnerová Hana Marie	Rottová Inna
7 Kubátová Tatána	Francková Zuzana	Fuchsová Irena	Stínil Luděk
8 Jakoubková Alena	Kubátová Tatána	Bauer Jan	Žáček Jiří
9 Francková Zuzana	Cimický Jan	Březinová Ivona	Štíplová Ljuba
10 Pospíšilová Zuzana	Fuchsová Irena	Cimický Jan	Obermannová Irena

S velkým odstupem následoval autor detektivek a literatury faktu **Jan Bauer** (19 976 výpůjček, 153 titulů). Na třetím místě se umístila autorka **Hana Parkánová-Whitton**, která se mezi nejpůjčovanějšími autory objevuje již potřetí (16 748 výpůjček, 36 titulů). Na prvních místech nejpůjčovanějších spisovatelů převažují autoři literatury pro děti a mládež (Řeháčková, Pospíšilová) a autoři orientovaní na četbu pro ženy (Martinková, Jakoubková, Kubátová) a na detektivky (Cimický, Rottová, Cílek). Když se podíváme na to, jak se měnilo pořadí oblíbenosti v posledních pěti letech, musíme konstatovat, že k žádným podstatným změnám nedochází. Skupina nejpůjčova-

nějších autorů se prakticky nemění, jenom v jednotlivých letech dochází k mírným změnám pořadí. Z tohoto hlediska můžeme například sledovat pokles výpůjček děl **Michala Viewegha** z třetího místa v roce 2011 na deváté v roce 2015.

Nejpůjčovanější knihy českých autorů

Nejpůjčovanější knihou roku 2015 českého autora byly – stejně jako v letech 2013 a 2014 – **Žitkovské bohyně** od Kateřiny Tučkové vydané roku 2012 (1839 výpůjček). Titul **Vyhánění Gerty Schnirch** od téže autorky se umístil na jedenáctém místě (1093 výpůjček). Druhým nejpůjčovanějším titu-

Tabulka č. 2

Nejpůjčovanější knihy českých autorů v roce 2015

Název	Autor	Nakladatel	Rok vyd.	Počet výpůjček
1 Žitkovské bohyně	Tučková Kateřina	Host	2012	1 839
2 MY 2	Denemarková Radka	Mladá fronta	2014	1 509
3 Pán hor	Martinková Hana	Ikar	2009	1 440
4 Husitská epopej	Vondruška Vlastimil	MOBA	2014	1 274
5 Staré řecké báje a pověsti	Petiška Eduard	Ottovo nakladatelství	2006	1 272
6 Anežka Česká: cesta lásky a víry hrdé Přemyslovný	Whitton Hana	Alpress	2014	1 262
7 Ještě že nejsem kat	Vondruška Vlastimil	MOBA	2014	1 244
8 Smrt ve Vratislavi	Vondruška Vlastimil	MOBA	2014	1 222
9 Dáblův sluha	Vondruška Vlastimil	MOBA	2014	1 190
10 Ulička hanby	Vondruška Vlastimil	MOBA	2013	1 121

2014	2013	2012	2011
1 Tučková Kateřina	Tučková Kateřina	Viewegh Michal	Viewegh Michal
Žitkovské bohyně	Žitkovské bohyně	Mafie v Praze	Biomanzelka
2 Viewegh Michal	Viewegh Michal	Petiška Eduard	Petiška Eduard
Můj život po životě	Mráz přichází z Hradu	Staré řecké báje a pověsti	Staré řecké báje a pověsti
3 Monyová Simona	Viewegh Michal	Čapek Karel	Viewegh Michal
Srdcebohy	Mafie v Praze	Matka	Román pro muže
4 Petiška Eduard	Formanová Martina	Obermannová Irena	Viewegh Michal
Staré řecké báje a pověsti	Snědla dětem sladkosti	Tajná kniha	Báječná léta pod psa
5 Vondruška Vlastimil	Vondruška Vlastimil	Körnerová Hana Marie	Vondruška Vlastimil
Ulička hanby	Králův dluh	Pán hor	Apage Satanas!
6 Vondruška Vlastimil	Vondruška Vlastimil	Formanová Martina	Pavel Ota
Msta písecké panny	Krev na kapradí	Nevěra po americku	Smrt krásných srnců
7 Čapek Karel	Vondruška Vlastimil	Pavel Ota	Kubátová Táňa
Dášeňka čili život štěněte	Přemyslovská epopej	Smrt krásných srnců	Převozníci
8 Monyová Simona	Martinková Hana	Svěrák Zdeněk	Hrabal Bohumil
Blondatá stíhačka	Dokud se budeš smát	Nové povídky	TŘI NOVELY
9 Jakoubková Alena	Viewegh Michal	Nesvadbová Barbara	Keleová-Vasilková Táňa
Můželi se vdát dnes, neodkládej to na zítřek	Biomanzelka	Borůvky: muži jsou skvělý doplněk	Nataša
10 Vondruška Vlastimil	Vondruška Vlastimil	Vondruška Vlastimil	Nesvadbová Barbara
Přemyslovská epopej IV. – Král básník	Osmanský tábor	Prokletí brněnských řeholníků	Brusinky

Autor	Počet výpůjček	Jazyk originálu	Počet děl	Žánr
1 Roberts Nora	45 276	angl.	151	literatura pro ženy, detektivky
2 Patterson James; Ledwidge Michael	24 893	angl.	67	detektivní romány
3 Brezina Thomas	24 219	něm.	142	dětská literatura
4 Keleová-Vasilková Táňa	22 155	slov.	24	společenské romány
5 Brown Sandra	18 043	angl.	73	literatura pro ženy
6 Clark Mary Higgins	17 434	angl.	72	detektivní romány
7 Christie Agatha	17 378	angl.	179	detektivní romány
8 Cartland Barbara	15 492	angl.	139	literatura pro ženy
9 Kinney Jeff	14 682	angl.	35	dětská literatura
10 Nesbø Jo	14 567	nor.	33	detektivní romány

2014	2013	2012	2011
1 Roberts Nora	Roberts Nora	Harrod-Eagles Cynthia	Steel Danielle
2 Harrod Eagles Cynthia	Harrod-Eagles Cynthia	Harris Charlaïne	Brown Sandra
3 Steel Danielle	Steel Danielle	Roberts Nora	McBain Ed
4 Brezina Thomas	Brezina Thomas	Steel Danielle	Rowling J. K.
5 Brown Sandra	Brown Sandra	Brown Sandra	King Stephen
6 Keleová Vasilková Táňa	Christie Agatha	Coulter Catherine	Goscinný René
7 Christie Agatha	Coulter Catherine	Patterson James	Plaidy Jean
8 Clark Mary Higgins	Keleová-Vasilková Táňa	Cartland Barbara	Francis Dick
9 Cartland Barbara	Clark Mary Higgins	Clark Mary Higgins	Pratchett Terry
10 Coulter Catherine	Cartland Barbara	Brezina Thomas	Meyer Stephenie

lem (1509 výpůjček) byla kniha Radky Denemarkové **MY 2** (původně film) a na třetím místě se prosadila kniha **Pán hor** Hany Martinkové. Stálíci nejpůjčovanějších českých knih je starší titul Eduarda Petišky **Staré řecké báje a pověsti** (1272 výpůjček), který těží z toho, že se jedná o doporučený či povinný titul školní četby. V dalším pořadí nalézáme několik titulů Vlastimila Vondrušky: **Husitská epopej**, **Ještě že nejsem kat**, **Smrt ve Vratislavi**, **Ulička hanby** a **Adventní kletba**. Do první dvacítky patří ještě tituly zkušené představitelky ženské četby Aleny Jakoubkové **Můžeš-li se vdát dnes, neodkládej to na zítřek** a **Chceš-li s mužem být, musíš s ním i výtí?**. Z fenoménu povinné či doporučené četby těží také dílo Karla Čapka **R.U.R.** na dvanáctém místě (1062 výpůjček) a Ladislav Fuchs na sedmáctém místě se **Spalovačem mrtvol** (974 výpůjček). Na osmnáctém místě nalézáme dětský titul **Komisař Vrťapka** od Pavly Entrychové a na devatenácté pozici je starší titul Michala Wiewegha **Báječná léta pod psa**.

Nejpůjčovanější zahraniční autoři

Nejpůjčovanějším zahraničním spisovatelem se stala opět autorka romantických a detektivních

románů **Nora Roberts** (45 276 výpůjček, 151 zastoupených děl), pišící také pod pseudonymem J. D. Robb a Sara Hardesty. Na druhém místě nalézáme autora detektivek **Jamese Pattersona** (Michael Ledwidge), který dosáhl 24 893 výpůjček (67 děl). Opět jsou velmi silně zastoupeni autoři literatury pro děti a mládež, např. rakouský spisovatel **Thomas Brezina** (24 219 výpůjček, 142 zastoupených děl), autor *Deníku malého poseroutky* **Jeff Kinney** (14 682 výpůjček), **J. K. Rowling** (12 580 výpůjček) nebo autor komiksů **Jim Davis** (9627 výpůjček). Mezi převážně americkými a britskými autory se opět prosadila slovenská autorka ženské četby **Táňa Keleová-Vasilková** (22 155 výpůjček). V první třicítce najdeme i známé autory detektivní literatury (např. **Agatha Christie** – 17 378 výpůjček, **H. Higgins Clark**, **Jeffery Deaver**, **Ed McBain** a **Stephen King**), dále také stálíci literatury pro ženy (**Daniella Steel**, **Sandra Brown** a **Barbara Cartland**). Stejně jako u charakteristiky českých autorů platí, že skupina nejpůvodnějších a nejčtenějších zahraničních autorů zůstává v podstatě beze změny a v průběhu posledních pěti let došlo jen k dílčím meziročním posunům.

Nejpůjčovanější knihy zahraničních autorů

O nejpůjčovanější titul zahraniční (překladové) literatury se opět zasloužily děti, které měly mimořádný zájem o půjčování jednoho z dílů *Deníku malého poseroutky* (2235 výpůjček) od Jeffa Kinneye. Další díly publikace tohoto autora se také pohybovaly na předních pozicích. Na druhou pozici postoupilo klasické dílo George Orwela **Farma zvířat** (2078 výpůjček), které se předchozí rok umístilo na třetí příčce. Příčinou

zvýšené obliby tohoto dnes již klasického díla může být nové vydání, ale možná zde také zapůsobil efekt doporučované četby pro mládež. Na předních místech se stále drží dílo **1984** (1275 výpůjček) od téhož autora. Na třetí pozici se umístilo oblíbené dílo s historickou tematikou Wilbura A. Smitha **Řeka bohů** z roku 1994 (2065 výpůjček). Velké oblibě se také těšila fantasy George R. R. Martina **Hra o trůny** ze série **Píseň ledu a ohně** (1886 výpůjček).

Tabulka č. 4

Nejpůjčovanější knihy zahraničních autorů v roce 2015

Autor	Název	Počet výpůjček	Jazyk originálu	Nakladatel	Rok vydání
1 Kinney Jeff	Deník malého poseroutky. Ošklivá pravda	2 235	angl.	CooBoo	2011
2 Orwell George	Farma zvířat	2 078	angl.	Práce	1991
3 Smith Wilbur A.	Řeka bohů	2 065	angl.	Alpress	2014
4 Martin George R. R.	Píseň ledu a ohně. Hra o trůny	1 886	angl.	Talpress	2011
5 Rowling J. K.	Harry Potter a kámen mudrců	1 872	angl.	Albatros	2000
6 Kinney Jeff	Deník malého poseroutky. Rodrick je king	1 785	angl.	Albatros	2009
7 Kinney Jeff	Deník malého poseroutky. Zápisky Grega Heffleyho	1 727	angl.	Albatros	2009
8 James E. L.	Fifty Shades of Grey. Padesát odstínů šedi	1 623	angl.	XYZ	2012
9 Jonasson, Jonas	Stoletý stařík, který vylezl z okna a zmizel	1 602	švéd.	Panteon	2012
10 Kinney Jeff	Deník malého poseroutky. Poslední kapka	1 595	angl.	CooBoo	2010

2014	2013	2012	2011
1 Kinney Jeff	James E. L.	Coelho Paulo	Larsson Stieg
Deník malého poseroutky. Ošklivá pravda	Fifty Shades of Grey. Padesát odstínů šedi	Alchymista	Muži, kteří nenávidí ženy
2 James E. L.	Larsson Stieg	Larsson Stieg	Rowling J. K.
Fifty Shades of Grey. Padesát odstínů šedi	Muži, kteří nenávidí ženy	Muži, kteří nenávidí ženy	Harry Potter a kámen mudrců
3 Orwell George	Kinney Jeff	Harrod-Eagles Cynthia	Kinney Jeff
Farma zvířat	Deník malého poseroutky. Zápisky Grega Heffleyho	Roztančená léta	Deník malého poseroutky. Zápisky Grega Heffleyho
4 Rowling J. K.	Larsson Stieg	Rowling J. K.	Larsson Stieg
Harry Potter a kámen mudrců	Dívka, která koplá do vosího hnízda	Harry Potter a kámen mudrců	Dívka, která si hrála s ohněm
5 Brown Dan	Keleová-Vasilková Táňa	Harrod-Eagles Cynthia	Larsson Stieg
Inferno	Nikdy	Hraběnka	Dívka, která koplá do vosího hnízda
6 Nesbø Jo	Larsson Stieg	Larsson Stieg	Meyer Stephenie
Sněhulák	Dívka, která si hrála s ohněm	Dívka, která koplá do vosího hnízda	Stmívání
7 Harrod-Eagles Cynthia	Kepler Lars	Larsson Stieg	Harrod-Eagles Cynthia
Napoleon přichází	Svědčtyně ohně	Dívka, která si hrála s ohněm	Divoký princ
8 Nesbø Jo	Keleová-Vasilková Táňa	Peyo	Brown Dan
Švábi	Duhový most	Šmoulí olympiáda	Ztracený symbol
9 Larsson Stieg	Keleová-Vasilková Táňa	Meyer Stephenie	Kepler Lars
Muži, kteří nenávidí ženy	Dva životy	Stmívání	Hypnotizér
10 Keleová-Vasilková Táňa	Keleová-Vasilková Táňa	Rowling J. K.	Fielding Joy
Ranč u dědečka	Lži	Harry Potter a relikvie smrti	Ještě mě nezabíjej!

Tabulka č. 5

Nakladatel	Díla	Podíl
1 Albatros Media	6 219	11 %
2 Euromedia Group	5 423	10 %
3 BB/art	2 712	5 %
4 Mladá fronta	2 535	4 %
5 Alpress	1 517	3 %
6 Baronet	1 324	2,3 %
7 Argo	1 239	2,2 %
8 Grada	1 197	2,1 %
9 Harlequin	986	1,7 %
10 Portál	946	1,7 %

Ačkoli se v posledních letech zdálo, že fenomén Harryho Pottera pomalu ustupuje ze své slávy, páté místo titulu **Harry Potter a kámen mudrců** (1872 výpůjček) ukazuje, že Harry je pro děti stále velkým hrdinou. Na čelní pozici najdeme i jiná díla J. V. Rowlingové – **Volání kukačky** a **Hedvábník**. Vysokou půjčovnost si stále udržuje bestseller Jonase Jonassona **Stoletý stařík, který vylezl z okna a zmizel** (1602 výpůjček). Mezi nejpůjčovanějšími díly najdeme knihy klasiků severské detektivky Stiega Larssona **Muži, kteří nenávidí ženy** (1373 výpůjček), Joa Nesbøho **Přízrak** (1552 výpůjček), **Sněhulák** (1481 výpůjček), **Švábi** (1395 výpůjček), **Nemesis** (1273 výpůjček), **Spasitel** (1270 výpůjček) a **Lovci hlav** (1267 výpůjček). Mezi nejpůjčovanějšími zahraničními tituly najdeme tradičně knihy slovenské autorky Táni Keleové-Vasilkové, narozené v Chomutově, **Lék na smutek**, **Manželky**, **Druhá** a **Lži**. Po několika letech můžeme zaznamenat opadání zájmu o tituly E. L. Jamesové **Padesát odstínů šedi**.

Podíl nakladatelů na počtu výpůjček

Analýza výpůjček nám může také ukázat podíl produkce jednotlivých nakladatelů na celkovém objemu půjčovaných knih. V roce 2015 bylo ve sledovaných knihovnách půjčeno celkem 57 244 různých titulů knih odlišených číslem ISBN. Největší podíl na tomto množství (6219 titulů, tj. 11 %) měly tituly ze skupiny vydavatelství **Albatros Media**, které sdružuje více značek.¹ U knih z tohoto nakladatelství bylo zaznamenáno celkem 499 001 výpůjček, tj. 16% podíl na celkovém po-

Podíl nakladatelů na počtu výpůjček

Nakladatel	Výpůjčky	Podíl
1 Albatros Media	499 001	16 %
2 Euromedia Group	457 573	14 %
3 Alpress	276 852	9 %
4 BB/art	198 748	6 %
5 MOBA	161 218	5 %
6 Domino	150 457	5 %
7 Baronet	130 156	4 %
8 Mladá fronta	120 536	4 %
9 Argo	68 905	2 %
10 Host	48 484	2 %

čtu výpůjček. Následovala skupina **Euromedia Group** s podílem 14 % (5423 titulů), která sdružuje také více značek.² Knihy z produkce Euromedia Group zaznamenaly 457 573 výpůjček, tj. 14 % z celkového množství. Významný podíl mělo také nakladatelství **BB/art** s 2447 tituly (198 748 výpůjček). Do pořadí nejvíce zastoupených vydavatelů se zařadila i nakladatelství odborné literatury, např. **Grada**³ (1197 titulů, 34 645 výpůjček, podíl 1,1 %), **Portál** (646 titulů, 25 457 výpůjček), **Slovart** (682 titulů, 15 692 výpůjček) a **Academia** (581 titulů, 10 957 výpůjček).

Frekvence výpůjček jednotlivých titulů

Na závěr se můžeme podívat na to, kolikrát byly jednotlivé tituly půjčeny během jednoho roku. Je patrné, že existuje poměrně úzký počet titulů, které lze zařadit do kategorie „bestsellerů“; např. 828 titulů (tj. 1,4 % z celkového množství) bylo v roce 2015 půjčeno více než pětsetkrát. Na druhé straně této škály je 13 969 titulů knih (24 % z celkového množství), které byly ve sledovaných knihovnách půjčeny jednou až pětkrát. Do této kategorie patří především naučná a odborná literatura, poezie, klasická próza a další menšinové žánry. Tyto proporce zůstávají po celé sledované období bez podstatných změn, ale přesto můžeme zaznamenat některé velmi mírně probíhající trendy – klesá počet titulů, které se půjčují velmi intenzivně a vedle toho stoupá počet titulů, které mají minimální obrat. Tento trend může naznačovat postupující stárnutí knihovního fondu sledovaných knihoven.

VÍT RICHTER | Vit.Richter@nkp.cz

¹ Albatros, B4U Publishing, BizBooks, Computer Media, Computer Press, Cooboo, CPress, Edika, Fragment, Management Press, Motto, Plus, XYZ

² Ikar, Odeon, Knižní klub, Universum

³ Značky vydavatelství Grada: Alferia, Bambook, Cosmopol

Statistiky

Elektronické služby knihoven

„Elektronické služby knihovny“ jsou poměrně novým oddílem údajů zjišťovaných ve statistickém výkazu pro knihovny. Tyto údaje tam byly přidány v roce 2009 v souladu s tím, jak se daný typ služeb v knihovnách České republiky rozvíjel. Bylo potřeba podchytit jejich využívání.

Jedná se o služby, které knihovny poskytují svým uživatelům ve virtuálním prostředí, uživatelé k nim mohou přistupovat prostřednictvím webových stránek knihoven kdykoliv a odkudkoliv, nejsou vázány na místo ani čas. Veřejnost

→ V současné době má 63 % knihoven své webové stránky a téměř 50 % má svůj online katalog knihovny na internetu, přičemž je nutné zmínit, že webové stránky a online katalog má téměř 100 % knihoven ve městech se 3000 obyvateli a větších.

→ Na nákup licencí elektronických informačních zdrojů vydávají knihovny v posledních dvou letech okolo 42 milionů korun, což činí 12 % z celkových nákladů na nákup knihovního fondu.

tyto služby využívá stále více. Vyhledávání v online katalozích, databázích a digitálních knihovnách, objednávání a rezervace knih a další služby mohou uživatelé využívat bez nutnosti fyzické návštěvy knihovny prostřednictvím sítě z pohodlí domova. Nabídka těchto služeb umožňuje uživatelům i jejich samostatné využívání v knihovně bez asistence knihovníka.

Reakce na potřeby uživatelů

Knihovny jsou motivovány k rozšiřování daných služeb tlakem uživatelů, kteří požadují rychlé získání informací, dokumentů, poskytování komfortních služeb v rámci katalogů, jako je např.

přeregistrace nebo automatické prodlužování výpůjček, prioritou je vzdálený přístup k place-ným databázím či výpůjčky e-knih.

Rozvoj elektronických služeb knihoven, zejména v oblasti půjčování e-knih, je však limitován autorským zákonem a licenčními smlouvami o využívání elektronických informačních zdrojů, které uzavírají vydavatelé a majitelé autorských práv s knihovnami. Budoucnost půjčování e-knih bude záviset na připravenosti a ochotě vydavatelů tento typ služby v knihovnách poskytovat. V oblasti povinného výtisku se připravuje novela legislativy, která se bude týkat nejen shromažďování, zpracování a uchování elektronických publikací, ale i jejich zpřístupňování ve stanoveném režimu ve vybraných knihovnách.

Statistikám o využívání elektronických služeb je potřeba věnovat velkou pozornost, neboť nabídka těchto služeb může kompenzovat stagnaci či dokonce pokles klasických služeb, jako je návštěvnost, půjčování dokumentů apod.

Evidence elektronických služeb

Elektronické služby knihoven se sledují v ročním statistickém výkazu „Kult (MK) 12-01“ v oddíle 5. Webové stránky knihovny a její elektronický katalog dostupný na internetu (OPAC) jsou hlavní podmínkou pro poskytování elektronických služeb. Využívanost webových stránek, tedy počet návštěv, je snadné zjistit, neboť počítadlo návštěv bývá standardním vybavením systému, případně je možné využít nástroje volně dostupné na internetu¹.

¹ Podrobněji o problematice: Návštěvnost webu, statistiky a jejich analýza. In: Vevaně [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.vevane.cz/studijni-materialy-pro-ucastniky-kurzu-a-workshopu/zakladni-kurzy-weby/navstevnost-webu-statistiky-a-jejich-analyza/>

Ve výkazu se sleduje, kolik bylo učiněno přístupů do elektronického katalogu v prostoru mimo knihovnu, tzn. z domova či zaměstnání nebo jiných prostor, a jaký byl počet přístupů přímo v prostorách knihovny. Stejným způsobem se sleduje počet přístupů do elektronického výpůjčního protokolu, tj. uživatelského konta (například prodloužení, rezervace apod.). Automatizované knihovní systémy počet těchto přístupů samy evidují.

Dalším typem elektronických služeb, které knihovny veřejnosti poskytují, je přístup do elektronických informačních zdrojů. Knihovny mohou nabízet vlastní specializované databáze; nejčastěji to bývají informace s regionální tematikou, například databáze osobností, událostí atd.

Významným zdrojem informací jsou pro uživatele také licencované elektronické informační zdroje, do kterých knihovny umožňují přístup. Jsou to placené zdroje informací, nejčastěji elektronických periodik a knih, jako je Anopress, ASPI, Ebsco a řada dalších. Ve výkazu se sleduje počet těchto informačních zdrojů. Poměrně častým pochybením převážně v případě menších knihoven bývá započítávání modulů automatizovaného knihovního systému do této položky výkazu. Dalšími údaji, které se v souvislosti s elektronickými informačními zdroji zjišťují, je počet přístupů z prostoru knihovny a z prostoru mimo knihovnu. U licencovaných zdrojů se statistické údaje dodávají poskytovateli těchto služeb, u vlastních databází je knihovny sledují vlastními nástroji.

Počet zobrazených (stažených) digitálních dokumentů by měl představovat počet stažených dokumentů z elektronických informačních zdrojů nebo digitalizovaných dokumentů. V roce 2016 bylo takto zobrazeno necelých 42,6 milionů dokumentů ve 44 knihovnách.

Nejnovější položku v tomto oddíle představuje údaj *Počet e-vypůjček e-dokumentů*. Zde by měly být započítány výpůjčky e-knih, např. prostřednictvím služby eReading nebo Flexibooks, které si uživatelé mohou stáhnout do svých PC nebo mobilních zařízení na omezenou dobu. Počet e-vypůjček je nutné odečíst od celkového počtu výpůjček vykazovaných v oddíle 3 statistického výkazu, jelikož z těchto výpůjček se neplatí autorské poplatky kolektivnímu správci autorských práv – agentuře DILIA. V roce 2016

poskytovalo uživatelům elektronické výpůjčky 90 knihoven a celkový počet činil necelých 50 000 poskytnutých e-vypůjček.

Poslední položkou tohoto oddílu jsou *On-line informační služby* neboli počet zodpovězených dotazů. Zde by měly být započítány všechny dotazy uživatelů týkající se služeb a činností knihovny přijaté elektronickou cestou, jako je e-mail, chat na webu, včetně dotazů ze sociálních sítí.

Definice

Počet zobrazených (stažených) digitálních dokumentů

Počet zobrazených (stažených – „download“) dokumentů z vlastních specializovaných databází a licencovaných elektronických informačních zdrojů, případně z OPAC, které jsou uživateli k dispozici prostřednictvím lokální sítě nebo internetu.

E-vypůjčka e-dokumentu, počet e-vypůjček e-dokumentů

Přenos elektronického dokumentu (zpravidla e-knihy) jednomu uživateli na časově omezenou dobu na vlastní zařízení uživatele.

Pozn.: Zahrnuje e-vypůjčky ze systémů typu např. eReading EBSCO, Ebrary, Flexibooks. Nepatří sem výpůjčka čtečky (ta se započítává do řádku 0314 jako výpůjčka elektronického dokumentu).

Licencované elektronické informační zdroje

Elektronické databáze (bibliografické, plnotextové a faktografické) a jednotlivé informační dokumenty, do nichž má knihovna pro své uživatele zajištěn přístup. Za elektronické informační zdroje považujeme báze dat zařazené do fondu knihovny, zpracované v lokálních informačních systémech a zpřístupňované prostřednictvím sítě. Jejich akvizice se uskutečňuje: nákupem dat, získáním přístupových práv v rámci lokální, regionální, národní, skupinové (konsorcia) nebo individuální licenční smlouvy, získáním přístupových práv na základě legislativní úpravy (povinný výtisk) digitalizací nebo cíleným lokálním ukládáním digitálních dokumentů v souladu s autorským právem.

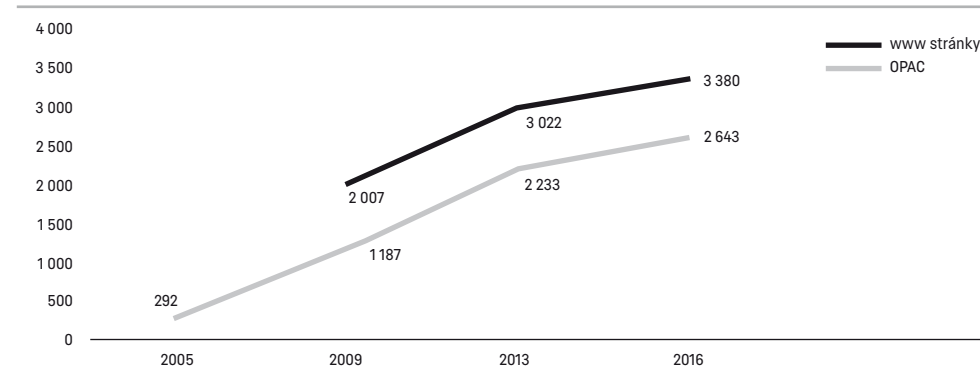
Počet vlastních specializovaných databází

Počet elektronických databází, které knihovna sama vytváří, jejichž obsah je speciálně tematicky, regionálně nebo jinak vymezen a které zpřístupňuje uživatelům na místě (prostřednictvím PC v prostoru knihovny) i prostřednictvím sítě internet. Nezahrnuje elektronický katalog knihovny a výpůjční protokol.

Ostatní definice najdete v aktuálním Deníku knihovny na webových stránkách NIPOS.

být o tyto služby velký zájem. Je důležité zmínit, že v dotačním programu VISK 8 mohou knihovny získat přístupy do vybraných databází v rámci konsorcií a v rámci dotačního programu VISK 3 mohou knihovny, které zahajují ve své knihovně službu půjčování e-knih, získat finanční prostředky na nákup licencí. Na nákup licencí elektronických informačních zdrojů vydávají knihovny v posledních dvou letech okolo 42 milionů korun, což činí 12 % z celkových nákladů na nákup knihovního fondu.

Počet knihoven s www stránkami a OPAC katalogem

V současné době má 63 % knihoven své webové stránky a téměř 50 % má svůj online katalog knihovny na internetu, přičemž je nutné zmínit, že webové stránky a online katalog má téměř 100 % knihoven ve městech se 3000 obyvateli a větších. Počet návštěv webových stránek veřejných knihoven se v posledních letech pohybuje okolo 28 milionů ročně, v případě návštěv elektronického katalogu je to okolo 38 milionů návštěv, z toho samozřejmě většina z prostoru mimo knihovnu.

Využívání elektronických informačních zdrojů

Specializovanější služby, jako je přístup do elektronických informačních zdrojů a jejich využívání či elektronické výpůjčky, jsou záležitostí přibližně stovky knihoven (krajské a větší městské). Důvodem jsou větší finanční náklady, které jsou s těmito službami spojeny. V případě některých specializovaných databází může být cena velmi vysoká, jedna e-vypůjčka přijde přibližně na desítky korun. Navíc v menších městech nemusí

Podstatná část služeb knihoven se postupně přesouvá do digitálního prostředí, zatímco zájem o klasické výpůjční služby postupně a nezadržetelně klesá. Proto je důležité, aby knihovny elektronické služby nejen nabízely a poskytovaly, ale také byly schopny prokázat, jak se služby v této oblasti využívaly. V této souvislosti je potřeba zmínit, že mnohé knihovny k vykazování svých elektronických služeb přistupují značně liknavě, například více než 800 knihoven, které mají webové stránky, nevykázalo ani jednu návštěvu. Řádově stovky knihoven neevidují ani využívání svého automatizovaného knihovního systému. Vykazování vlastní činnosti je povinností každé knihovny. Nezájem o tuto oblast se jim může v budoucnu vymstít – provozovatel může knihovny hodnotit jako zbytečné.

DANA SMETANOVÁ

| Dana.Smetanova@nkp.cz

VLADANA PILLEROVÁ

| Vladana.Pillerova@nkp.cz

Suk – čteme všichni 2016

V Památníku národního písemnictví na Strahově proběhlo ve středu 12. dubna 2017 za přítomnosti spisovatelů, ilustrátorů a zástupců dětských čtenářů z celé republiky vyhlášení výsledků 24. ročníku celostátní soutěže *Suk – čteme všichni*, ankety o nejoblíbenější knihu pro děti a mládež vydanou v roce 2016. Na závěr se uskutečnila velká autogramiáda oceněných tvůrců českých knih pro děti.

Cílem akce pořádané Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského (NPMK) ve spolupráci s Klubem dětských knihoven SKIP je upozornit pedagogickou i ostatní veřejnost na nové tituly v oblasti literatury pro děti a mládež. Anketa je pojmenována po Františku Václavu Sukovi, předním pedagogovi a zakladateli Sukovy studijní knihovny literatury pro mládež.

V rámci akce *SUK – čteme všichni* se udělují ceny v následujících kategoriích:

1. Cena dětí
2. Cena knihovníků
3. Cena učitelů za přínos k rozvoji dětského čtenářství
4. Cena Noci s Andersenem.

První dvě ceny jsou anketní – hodnotí se knihy pro děti a mládež českých i zahraničních autorů vydané v České republice v uplynulém roce. Cena dětí a Cena knihovníků se udělují vždy třem titulům s nejvyšším počtem získaných hlasů.

Cena učitelů za přínos k rozvoji dětského čtenářství se uděluje na základě rozhodnutí poroty složené z učitelů českého jazyka, a to maximálně pěti českým novinkám bez určení pořadí. Tuto cenu může získat pouze kniha českého autora, která vyšla v příslušném kalendářním roce v prvním vydání. Základními kritérii pro hodnocení poroty jsou literární kvalita textu a využitelnost při vyučování, případně při mimoškolních aktivitách. O Ceně Noci s Andersenem rozhodují hlasováním děti, které nocují v rámci této akce v knihovnách po celé republice.

V letošním roce se do ankety zapojily téměř dva tisíce mladých čtenářů, z nichž asi desetina

hlasovala prostřednictvím webového formuláře, ostatní poctivě vyplnili tištěný hlasovací lístek. Na realizaci ankety se podílejí knihovnice dětských oddělení veřejných knihoven z mnoha měst i malých obcí. Především jejich zásluhou se prozatím daří udržet tak vysoký počet hlasujících dětí. Na webu NPMK (<http://www.npmk.cz/knihovna/vyhodnoceni-ankety-suk-cteme-vsichni-2016>) naleznete vedle seznamu vítězných titulů v jednotlivých kategoriích i dvacet nejčtenějších knih roku 2016 podle výsledků ankety mezi dětmi, dále pravidla soutěže i výsledky všech předchozích ročníků ankety. (Pozn. red.: Vítězné tituly představujeme na 3. straně obálky tohoto čísla.)

Po vyhodnocení ankety vylosujeme z došlých lístků padesát dětí, které vyhrají pěknou knihu, a pět dětí, které vyplnily doplňující otázku. Ta letošní zněla: *Kde nejraději čtu a proč?* Odpovědi dětí bývají spontánní a leckdy překvapivé. Z těch letošních mne zaujaly následující: *Nejraději čtu u babičky. Vyšívá ubrousky a já mám vytoužený klid. V knihovně, protože je tam klid, a když se mi knížka nelíbí, můžu si půjčit jinou. V posteli, pro-*

Ředitelka NPMK Markéta Pánková zahájila vyhlášení výsledků 24. ročníku soutěže *Suk – čteme všichni*

tože je pohodlná, a když nějakou knížku přečtu, tak se mi o ní většinou zdá. Ve škole při hodině, protože miluju riziko, že mě může paní učitelka nachytat.

Do jisté míry mne v Ceně dětí překvapilo vítězství knihy *Harry Potter a prokleté dítě*, protože se nejedná o klasický text, ale o divadelní hru. Pro mne z toho vyplývá, že pro děti je důležitý příběh, a tak čtenáři Harryho Pottera prostě chtěli vědět, jak to bylo dál.

Shoda učitelů a knihovníků v některých titulech je obrazem toho, že prakticky každý rok se objeví několik knih, které zaujmou buď aktuálním tématem, nebo originálním zpracováním. Kromě toho se ukazuje, že alespoň část učitelů sleduje současnou literaturu pro děti a mládež a spolupracuje s místní knihovnou.

Děkuji všem, kteří se zapojili do hodnocení knižní produkce pro děti v roce 2016, a věřím, že příští rok se sejde minimálně stejný počet hlasů pro knihy, které vyjdou v roce letošním.

ALICE KOŠKOVÁ | koskova@npkk.cz

Neušlo nám

Česká verze Wikipedie – 15. narozeniny

Třetího května 2002, tedy pouhý rok poté, co Jimmy Wales a Larry Sanger založili *Wikipedii* jako doplňkový projekt k dnes již neexistující encyklopedii *Nupedia* (15. 1. 2001), vznikla i česká verze (cs.wikipedia.org) této dnes největší encyklopedie světa. Prvním správcem české Wikipedie byl esperantista Miroslav Malovec. V současné době je co do počtu článků 26. v pořadí z více než 290 existujících jazykových verzí! V lednu 2017 obsahovala 370 000 článků (pro srovnání: říjen 2003 – 1000 článků; česká verze je 14krát menší než anglická) a měla 27 správců. Je také pátou největší verzí psanou ve slovanském jazyce (po ruské, polské, ukrajinské a srbochorvatské).

Zaznamenal: **–JAC–**

Etika a etiketa v práci knihovníka

Pracovníci knihoven Moravskoslezského kraje měli 15. března 2017 možnost zúčastnit se šestihodinového semináře *Etika a etiketa v práci knihovníka*. Seminář uspořádala Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě.

Pro oživení dvou pojmů uvedených v názvu semináře: etika je věda o mravnosti a morálce. Pracuje s hodnotami dobra a zla. Etiketu pak chápeme jako soubor pravidel společenského chování. Seminář proběhl v prostorách Městské knihovny Frýdek-Místek a jeho lektorování se ujala Ing. Kateřina Michalíková.

Mezi účastníky byli jak ředitelé knihoven, kteří mnohdy jednají například s představiteli své zřizující organizace, tak pracovníci služeb, kteří pro změnu přicházejí běžně do styku se čtenáři a uživateli knihovny. Osvojení zásad etiky a etikety pro ně bylo velmi přínosné. Přitom se nikdo nemusel obávat jejich suchého výkladu. Seminář byl veden interaktivně a všichni se zapojovali do úkolů a cvičení, které si lektorka připravila. Zároveň prokládala seminář názornými videoukázkami různých společenských situací, ve kterých byly patrné chyby, kterých se protagonisté dopustili.

Představujeme se

Seminář nemohl začít jinak než představováním. Sama lektorka seznámila všechny přítomné se svými profesními zkušenostmi. Vybídla je, aby si ve dvojicích připravili pár slov k vzájemnému představení. Na tento úvod pak navázala základními pravidly, která by měla být ve společnosti při představování dodržována. Následovaly dva příklady, které popisovaly osoby, jež mají být vzájemně představeny. Úkolem bylo určit, v jakém pořadí k tomu dojde. Jak vy byste vyřešili tuto situaci?

TEST

Jak se vzájemně představí dva páry, kde se znají jen muži a jeden pár je starší než ten druhý?

Starší muž Starší žena

Mladší muž Mladší žena

1. Muži se pozdraví.
2. Mladší muž představí svou ženu
a starší žena jí podá ruku.
3. Poté představí starší muž svou ženu
a ta podá ruku mladšímu muži.
4. Nakonec podává ruku mladší žena
staršímu muži.

Řešení:

K představování patří rovněž podání ruky a oslovování. Proto ani zásady těchto úkonů nebyly opomenuty.

Etika a etický kodex

Část, která byla věnována etice, se opírala o *Kodex etiky českých knihovníků*.¹ Zda a nakolik ho účastníci semináře znají, si mohli prověřit v kvízu. Na základě těchto poznatků pak byli rozděleni do

skupin a vytvářeli vlastní zásady společenského chování knihovníka, které následně prezentovali. Všichni se shodli, že knihovník by měl zachovávat hodnoty, jako jsou profesionalita, ochota pomoci, loajálnost, ohleduplnost či úcta k lidem.

Etiketa

Nebyla opomenuta ani některá z pravidel společenského chování podle Jiřího Gutha-Jarkovského, která pomáhají řešit běžné životní situace, jako je setkání ve dveřích, chůze po schodech, po ulici apod. Velice jsme se pobavili při řešení zasedacího pořádku v automobilu. Vybrání jedinci si vylosovali role, které je postavily do různých profesních funkcí, a podle toho měli usednout na správné místo v automobilu. Kde je nejčastěji místo? Které místo zaujme hostitel či nejmladší osoba?

Nepovšimnuta nezůstala ani otázka tzv. dress code. Panovala shoda v tom, že každý knihovník by se měl slušně a čistě oblékat, zvláště když pracuje ve styku se čtenáři a uživateli. Některé knihovny mají tuto problematiku zapracovanou ve svém vnitřním předpisu zaměstnavatele o požadavcích na oblékání a vzhled zaměstnanců. Přiměřené musí být také chování knihovníka. Nepřípustné je jednat s obsluhovaným klientem neuctivě, řešit před ním osobní záležitosti či vnitřní záležitosti organizace.

Účastníci hodnotili seminář velmi pozitivně. Ocenili především lektorčinu znalost probírané tematiky, srozumitelnost výkladu, povzbuzování k aktivitě i schopnost zodpovědět jejich dotazy. Je patrné, že čas investovaný do účasti na této akci nebyl rozhodně promarněn.

PETRA ŠEVČÍKOVÁ | sevcikova@svkos.cz

0 roli knihoven v budoucnosti

Generation Code: born at the library¹

Ve dnech 18. a 19. října 2016 se v Evropském parlamentu uskutečnila akce *Generation Code: born at the library*, spojená s interaktivní výstavou. Veřejné knihovny unijních zemí se snažily poslancům evropského parlamentu prezentovat své aktivity v těch nejpokročilejších oblastech digitálního světa, jako je programování, kódování a robotika. Česká republika zde měla také svého zástupce.

→ **Šedesát pět tisíc veřejných knihoven v EU jsou tím prvním místem, kde lze schopnosti v oblasti digitálních technologií rozvíjet mimo instituce formálního vzdělávání.**

Akci organizovala iniciativa Public Libraries 2020. Jedná se o důležitý evropský program, který se snaží dlouhodobě prosazovat veřejné knihovny. Součástí akce bylo setkání zástupců veřejných

knihoven všech členských států EU s poslanci Evropského parlamentu a debata o reformě autorského zákona.

Program Public Libraries 2020

Program *Public Libraries 2020*² (dále PL2020) vznikl pod záštitou nadace *The Reading and Writing Foundation*. Tuto nadaci založila v roce 2004 nizozemská princezna Laurentien s cílem řešit v Nizozemsku negramotnost strukturálně. Finančně je PL2020 zajišťován z grantu Nadace

¹ Kodex je dostupný na webových stránkách SKIP <http://www.skipcr.cz/co-je-skip/kodex-etiky>.

¹ Více o akci na <https://storify.com/PublicLibraries/generation-code-born-at-the-library>

² Více o programu na <http://www.publiclibraries2020.eu/content/about-us>

Billa a Melindy Gatesových. Jeho cílem je dlouhodobě zvyšovat povědomí o důležitosti veřejných knihoven jako moderních vzdělávacích center. Usiluje na půdě orgánů EU, zejména v Evropském parlamentu, o vytvoření a uplatnění politiky ve prospěch veřejných knihoven, s důrazem na využití moderních výpočetních a komunikačních technologií a rozšíření znalostí a dovedností pro práci s informačními a komunikačními technologiemi (ICT – Information and Communication Technologies) mezi obyvatelstvem, zvláště znevýhodněnými skupinami.

PL2020 spojuje knihovnické organizace a obhajuje je napříč EU, snaží se zvýšit povědomí o smyslu veřejných knihoven jako partnerů pro sociální a ekonomický rozvoj v souladu se *Strategií Evropa 2020*. PL2020 se snaží podporovat a propagovat cesty, kterými knihovny přispívají k plnění hlavních cílů evropské politiky v oblastech sociální inkluze, digitální inkluze a celoživotního vzdělávání.

SKIP zahájil spolupráci s PL2020 v roce 2013, kdy se za Českou republiku podílel na publikaci *Zpráva o knihovnách napříč Evropou*³, která vznikla v témže roce. Shrnula výsledky průzkumu, který probíhal v celé Evropě a zjišťoval, jak uživatelé veřejných knihoven vnímají přínos ICT v knihovnách.

Digitální schopnosti občanů EU

Říjnová akce v Evropském parlamentu byla tedy jednou z dalších aktivit PL2020, jejímž cílem bylo prezentovat evropským poslancům, co vše už nyní knihovny pro získání digitálních schopností občanů dělají a co vše by mohly dělat, pokud by měly podporu, kterou by si zasloužily.

Digitální způsobilost je nyní velkým tématem Evropské komise (EK). Podle EK má v oblasti digitálních technologií 32 % pracovní síly v EU jen malé nebo žádné takové schopnosti, a to navzdory faktu, že jsou čím dál důležitější pro plnohodnotné zapojení do moderní společnosti. Šedesát pět tisíc veřejných knihoven v EU jsou tím prvním místem, kde lze tyto schopnosti v oblasti digitálních technologií rozvíjet mimo instituce formálního vzdělávání. Knihovny mají velkou tradici v poskytování přístupu k ICT, internetu a nástrojům, které pomáhají zlepšit digitální způso-

bilost – a to od těch základních praktik, jako je orientace na webu, až k těm pokročilejším, jako je kódování či robotika.

Existuje mnoho veřejných knihoven, které již tuto problematiku řeší a poskytují lidem ve své komunitě možnost zlepšování digitálních dovedností. Bylo by však prospěšné, aby existovaly strategie, které veřejné knihovny v těchto aktivitách podpoří a umožní jim je v budoucnu ještě zintenzívnit. Společnost by měla podporovat digitální tvorbu a programování již od raného věku nejen ve škole, ale také ve volném čase a vybavit příští generaci znalostmi, které budou jednou potřebovat ke své práci.

Aktivity knihoven

Akce poskytla účastníkům příležitost zažít na vlastní kůži ukázky takových aktivit, které již probíhají v některých knihovnách v Evropě. Ze zajímavých počinů to byly např. virtuální brýle Oculus Rift určené pro vzdělávací programy a 3D tiskárna – oboje přivezla veřejná knihovna z německého Kolína nad Rýnem. Interaktivní projekci na podlaze zase představilo polské sdružení Sep Meritum, čtecí software pro zrakově postižené vyvíjí knihovna ve francouzském Lyonu. Také Velká Británie, Belgie, Nizozemsko, Rumunsko, Litva a Španělsko měly na výstavě své prezentace. Navíc bylo možné navštívit workshopy, které aktivní knihovny pro návštěvníky připravily.

Dalším důležitým cílem akce bylo dosáhnout toho, aby zástupci veřejných knihoven ze všech členských států EU byli přítomni na jednom místě a mohli se setkat s poslanci Evropského parlamentu svých zemí během speciálně zorganizovaných jednání „Meet and Greet“. Při nich si bylo možné vyměnit vzájemně názory na to, jak veřejné knihovny v jednotlivých státech čelí výzvám spojeným s prudkým rozvojem informačních a digitálních technologií ve společnosti. Došlo téměř ke stovce takových setkání.

Zástupci za ČR se podařilo uskutečnit čtyři schůzky s europoslanci nebo jejich asistenty, na kterých byli podrobně informováni o současné situaci veřejných knihoven v ČR. Na knihovny si udělali čas europoslanci Tomáš Zdechovský, Luděk Niedermayer a Pavel Svoboda. Pavel Svo-

Foto: archiv V. Pillerové

I europoslanci Pavel Svoboda (nahoře) a Luděk Niedermayer přišli v Bruselu podpořit české veřejné knihovny

tovat knihovny jako místa, kde lidé získávají digitální kompetence. Proto leták obsahuje také informace o tom, jaké mají občané jednotlivých zemí dovednosti v oblasti ICT, jaká je v zemi míra osob s nízkou čtenářskou a matematickou gramotností, jaké procento občanů se účastní celoživotního vzdělávání a některé další. Letáky nejprve vyšly v angličtině a následně byly přeloženy do jazyků jednotlivých členských států

boda je předsedou Právního výboru při Evropském parlamentu. Při krátkém rozhovoru s ním byla především zdůrazněna problematika autorského zákona v souvislosti se službami veřejných knihoven. Navázán byl také kontakt s poslancem Luděkem Niedermayerem, který velmi usiluje o rozšíření dobrovolnického hnutí CoderDojo do České republiky a požádal SKIP a veřejné knihovny při tomto snažení o spolupráci. CoderDojo⁴ jsou bezplatné kluby programování pro děti a mládež ve věku 7–17 let, které fungují po celém světě. Mnoho z nich organizačně zajišťují právě veřejné knihovny.

V rámci PL2020 byly také předem vytvořeny pro všechny členské země barevné reprezentativní letáky s informacemi o knihovnách, které pak měli všichni zástupci k dispozici. Leták obsahuje základní fakta o veřejných knihovnách v jednotlivých zemích, tedy především počty knihoven, výpůjček, čtenářů a jiné základní statistické údaje. Hlavním smyslem je však prezen-

(pozn. red.: leták o ČR byl již publikován na zadní straně obálky lednového čísla *Čtenáře* z letošního roku; je rovněž k dispozici ke stažení na <http://ipk.nkp.cz/statistika-pruzkumy-dokumenty/pruzkumy/letak>).

Závěrem

Z účasti na akci vyplynulo důležité zjištění, že česká knihovnická obec vidí budoucnost veřejných knihoven, jejich priority a směřování podobně jako ostatní evropské státy a evropské knihovnické iniciativy. Veřejné knihovny mají lidem stále co nabídnout a jejich role v místní komunitě nabývá na významu. Můžeme si jich cenit pro jejich oddechovou a relaxační funkci, vzdělávací funkci, ale také pro neutrální a důvěryhodné prostředí, ve kterém své služby poskytují všem bez rozdílu.

VLADANA PILLEROVÁ

| Vladana.Pillerova@nkp.cz

³ Ke stažení – http://ipk.nkp.cz/docs/CrossEuropeanLibrariesSurveyCZE_cor.pdf

⁴ Více na www.coderdojo.cz

Novela autorského zákona

Novela autorského zákona nabyla platnosti a účinnosti dne 20. 4. 2017, a to po několikaletém projednávání na úrovni Ministerstva kultury ČR, Legislativní rady vlády ČR, vlády ČR a Parlamentu ČR. O tom, co přinese praxi, se zamýšlí Jiří Srstka, ředitel divadelní, literární a audiovizuální agentury Dilia.

Nechci hodnotit výsledek, ale nemohu nepodotknout, že novela autorského zákona (dále jen novela) je podle mého názoru výjimečně „nemilostivá“ vůči autorům a jejich zástupcům, a navíc velice složitá. Z autorského zákona se tak pomalu stává právní kodex o počtu mnoha paragrafů, který je těžko k pochopení jak autorům, tak veřejnosti, ba i většině právníků.

→ **Z autorského zákona se tak pomalu stává právní kodex o počtu mnoha paragrafů, který je těžko k pochopení jak autorům, tak veřejnosti, ba i většině právníků.**

→ **Seznam tzv. děl nedostupných na trhu povede Národní knihovna ČR a bude se výhradně týkat děl slovesných. Nositel práv ale může požadovat, aby jeho dílo bylo ze seznamu vyjmuté.**

Kolektivní správa

Hutná část novely se týká kolektivní správy a je vlastně opsanou Směrnicí EU o kolektivní správě, jež je takto implementována. Tato část především obsahuje ustanovení o tom, jakým způsobem má kolektivní správce vyvíjet svou činnost, jaké má mít členění a organizační strukturu, jaké pravomoci musí mít valná hromada autorů a dalších nositelů práv. Předepisuje také údaje, jež má obsahovat výroční zpráva kolektivního správce (jde o tzv. transparentnost kolektivní správy) a ustanovuje způsob, jakým se rozhoduje o nerozdělitelných odměnách. Důležitá ustanovení této části novely se také týkají vzta-

hů mezi autory včetně vztahů nositelů práv vůči kolektivnímu správci, ať už se jedná o smlouvy mezi kolektivním správcem a autory či nositeli práv o výkonu kolektivní správy, nebo o podmínky, po splnění kterých je autor či nositel práv přijat za člena kolektivního správce (spolku). Novela se také v tomto punktu věnuje způsobu a podmínkám, za splnění kterých Ministerstvo kultury ČR rozhoduje o udělení či odnětí oprávnění k výkonu kolektivní správy, a v neposlední řadě přináší zvláštní způsob přeshraničního licencování hudebních děl online.

Zdůrazňuji v této souvislosti, že EU zatím žádnou směrnicí nesjednotila problematiku vybírání a výše náhradních odměn, ani způsoby licencování užití děl v rámci kolektivní správy vyjma zmíněného přeshraničního licencování hudebních děl online. Myslím si, že tato úprava měla předcházet Směrnicí EU o kolektivní správě, je to totiž logické a také velice žádoucí.

Tzv. osiřelá autorská díla

Mimo shora uvedené přináší novela ještě několik malých, ale důležitých změn i „novot“. Jde především o doplnění statusu děl osiřelých, tedy děl, u kterých není znám autor či jeho dědic, nebo je znám, ale není dosažitelný. Novela stanovuje způsob licencování těchto děl a to, co musí takovému licencování předcházet. Tedy jde o zavedení principu důsledného vyhledávání, který je velice podrobně řešen v příloze č. 2 k novele. Po provedení tohoto důsledného vyhledávání se může budoucí uživatel obrátit na příslušného kolektivního správce, který je povinen užití osiřelého díla „odlicencovat v zastoupení autora“ osiřelého díla.

Novela rozsáhle a až nečitelně upravuje postupy při sjednávání sazebníků odměn kolektivních správců. Tato problematika se stala přímo koníčkem pánů poslanců, kteří přihazovali jeden pozměňovací návrh za druhým, a tak se dopracovali ke konfuznímu znění tohoto ustanovení. Výklad dané problematiky je tak i proto nad rámec tohoto informativního článku.

„Knihovní balíček“

Nejzajímavější množinou změn, které novela přinesla, je bezesporu tzv. „knihovní balíček“, jenž přináší změny ve vztahu autorů a nositelů práv (v tomto případě nakladatelů) ke knihovně. Na úvod je nutno zdůraznit, že „knihovnímu balíčku“ chybí dosti podstatná část, která byla jeho součástí. V novele se neobjevila zásadní změna ohledně kopírování děl pro osobní potřebu, která měla spočívat v tom, že náhradní odměna se měla vybírat za jeden kopírovací přístroj a měsíc, nikoli za každou kopii. Dále nedošlo k navýšení náhradní odměny za absenční půjčování v knihovnách, kterou platí český stát prostřednictvím Národní knihovny ČR pro autory slovesných děl, a stejně tak nedošlo k zavedení této odměny pro nakladatele.

„Knihovní balíček“ v podstatě řeší tři situace. Za prvé jde o to, aby knihovny měly právo užívat i digitální kopie pořízené jinými knihovnami z jejich knihovního fondu na terminálech v prostorách knihovny. Není asi tajemstvím, že Národní knihovna ČR chce vybudovat jednu centrální databázi digitálních kopií slovesných děl, kterou by užívaly všechny veřejné knihovny v ČR.

Za druhé jde o právo knihoven poskytnout jednotlivcům ze strany veřejnosti prostřednictvím internetu dílo zařazené do seznamu tzv. děl nedostupných na trhu, a to na žádost jednotlivce. Seznam tzv. děl nedostupných na trhu povede Národní knihovna ČR a bude se výhradně týkat děl slovesných. Nositel práv ale může požadovat, aby jeho dílo bylo ze seznamu vyjmuté. Díly nedostupnými označuje novela díla, která nebylo možné ve lhůtě šesti měsíců při vynaložení přiměřeného úsilí získat v běžné obchodní síti, a díla, jejichž užití není zjevně předmětem prodejních nebo licenčních podmínek.

Za třetí jde o právo knihoven na zhotovení tiskové rozmnoženiny vydaného notového záznamu díla hudebního nebo hudebně dramatického knihovnou, což bylo až doposud pro všechny druhy kopírování zapovězeno. Ve všech třech případech musí knihovny získat k uvedeným druhům užití hromadnou licenci od kolektivního správce, a to za odměnu.

Licence pro karikaturu a parodii

Poslední a velice podstatnou novinkou je zařazení licence pro karikaturu a parodii do volných užití (zákoných licencí), kdy do práva autorského nezasahuje ten, kdo užije dílo pro účely karikatury nebo parodie. Toto ustanovení je z hlediska výkladového velice sporné a v zahraničí se převážně používá pro díla výtvarná.

Věřme, že se novela autorského zákona zažije do praxe rychle a že se opět za několik měsíců či za pár let nezmění další novelou.

JIŘÍ SRSTKA | srstka@dilia.cz

Co pro vás připravujeme...

- **O dětském čtenářství – projekty, práce knihoven, akce, literatura pro děti a mládež, ocenění**
- **Bilance vydávání knih v ČR v roce 2016 (e-knihy, audioknihy)**
- **Novela autorského zákona a knihovny**
- **Seminář hudebních knihoven v Brně**
- **Konference o technologiích pro osoby se specifickými potřebami**
- **Dobrovolnictví v tuzemských i zahraničních knihovnách**
- **Projekt Česká knihovna a další materiály.**

Zavazuje nás a vážíme si toho, že jste našimi čtenáři.

O smyslu nesmyslu

BUBENÍČKOVÁ, Petra. *O smyslu nesmyslu: nonsens a česká pohádka*. 1. vyd. Liberec: Nakladatelství Bor, 2016. 192 s. ISBN 978-80-87607-65-7.

Nakladatelské počiny libereckého Nakladatelství Bor si bezesporu zasluhují pozornost. Za sedmáct let existence se akční rádius vydávaných knih rozšiřoval od těch úzce regionálních, spjatých s Náchodskem, na práce, které pokrývají tematicky nebo autorsky oblast severovýchodních Čech (kraje Liberecký, Královéhradecký, Pardubický). Nakladatelská produkce vychází v několika edičních řadách, z nichž tři jsou věnovány odborným publikacím. Díky tomuto záberu mohla spatřit světlo světa v edici Jazyky a texty i monografie Petry Bubeníčkové zabývající se nonsensovou pohádkou v české literatuře pro děti.

Nonsensová literatura

I když se jedná o ryze odbornou publikaci z literární historie a pedagogiky, myslím si, že by mohla zaujmout také knihovníky, zejména ty, kteří pracují s dětmi a mládeží či připravují vzdělávací akce pro školy. Tvrdí se, že na nonsensovou literární tvorbu pro dětského čtenáře se v minulosti nenazíralo vždy kladně. Souhlasím s autorkou, že opak je pravdou – nonsensová pohádka a literární nonsens vůbec může sloužit jako jeden z prostředků rozvoje fantazie dětského čtenáře, posilovat smysl pro realitu a logické uvažování a pozitivně ovlivnit rozvoj čtenářské gramotnosti.

Práce je rozdělena do dvou částí. První, teoretická, je shrnutím dosavadních bádání k dané

problematicke na našem území (výběrově i v zahraničí), která byla doposud roztržštěná v jednotlivých literárněvědných studiích. Druhá část se zabývá literární výchovou v systému základního vzdělávání u nás a sleduje zastoupení nonsensových pohádek v čítankách, jež vycházely od 90. let minulého století. Na závěr přináší výsledky praktického výzkumu přijímání a chápání nonsensové pohádky jako jedné z žánrových variant autorské pohádky žáky 5. a 9. tříd základních škol. Tématem nonsensové pohádky v literární výchově se autorka zabývala již ve své disertační práci *Autorská nonsensová pohádka v učivu literární výchovy na ZŠ*, v předkládané monografii téma rozpracovala a prohloubila.

Literární nonsens prostupuje téměř všemi žánry literatury nejen pro děti, ale i pro dospělé. Nonsensová literatura, jak poukazuje autorka, záměrně čtenáře překvapuje, šokuje, provokuje. Na základě excerpovaného materiálu Petra Bubeníčková vymezuje nonsens jako „rozumově promyšlenou významovou hru, která boří ohraničenost smyslu tím, že se ho snaží primárně popřít. K tomuto účelu využívá různých prostředků, jakými jsou například uvolněná fantazie, hra s jazykem, popírání logiky smyslu, doslovně interpretovaná metafora, neologismy, slovní asociace, nekonečné opakování, využití jazykové a situační komiky.“²

Anglie – kolébka nonsensové literatury

Kolébku nonsensu v tvorbě pro děti spatřuje autorka v Anglii. Podrobný exkurs věnuje anglické literatuře pro děti, jež se rodila ve 40. letech 18. století. Do té doby dětskou četbu ovlivňovala díla primárně určená dospělému čtenáři, jako *Robinson Crusoe* Daniela Defoa (1719) či *Gulliverovy cesty* Jonathana Swifta (1726, rozšířeno 1735). V roce 1744 vydal John Newbery knihu určenou pro dětského čtenáře *A Little Pretty Pocket-Book: Intended for the Instruction and Amusement of Little Master Tommy and Pretty Miss Polly*. Jednalo se o abecedu (alphabet book) a také o předchůdkyni dnešních tzv. knížek-hraček. Ke každému výtisku se totiž (podle pohlaví dítěte) přidával míček nebo jehelníček.

Do vývoje umělé nonsensové literatury se v 19. století nesmazatelně zapsal vedle Edwarda Leara, který ve své tvorbě zpopularizoval lidová říkadla, především Lewis Carroll. Ve 20. století se v anglické literatuře pro děti objevilo několik nonsensových titulů, které si získaly světový věhlas. Autorka připomíná *Žabákova dobrodružství* Kennetha Grahama (1908), *Medvídko Pú* Alana A. Milneho (1926), *Marry Popinovou* Pamelu L. Traversové (1934) a z pozdější doby například knihy Roalda Dahla *Jakub a obří broskev* (1961) a *Karlík a továrna na čokoládu* (1964). Na závěr exkursu se dočteme, že na rozdíl od české literatury, kde i v poslední době vznikají nonsensová díla moderních autorů, nastal v anglické dětské literatuře odliv jejich obliby. Knižní trh je zaplaven fantasy a sci-fi literaturou.

Vývoj české nonsensové literatury

Hlavní těžiště práce vidím v podrobném shrnutí vývoje nonsensu v české literatuře a zejména ve sledování kořenů nonsensové pohádky jako jednoho z typů autorské pohádky. Počátky nonsensu lze vystopovat v lidové slovesnosti, což neplatí jen pro českou literaturu. Doklady se dochovaly zásluhou předních obrozeneckých folklorních

sběratelů. Autorka dokládá řadou komentovaných ukázek například z děl Jana Jeníka z Bratřic, Karla Jaromíra Erbena a Boženy Němcové. Připomíná svérázný typ tzv. lhářských pohádek, které využívají všech znaků nonsensu. Jejich zpracováním se ve svém díle zabýval přední český folklorista Oldřich Sirovátka. Specifickými pro české prostředí jsou příběhy o Kocourkově, které mají rovněž svůj původ v lidové slovesnosti (téma literárně zpracované mimo jiné Antonínem Jaroslavem Puchmajerem, Janem Nerudou, později Adolfem Wenigem, Ondřejem Sekorou a v neposlední řadě Josefem Hiršalem a Jiřím Kolářem). Autorka si klade otázku, u kterého z českých autorů hledat kořeny nonsensové pohádky pro děti. Někteří literární badatelé je nacházejí u Vítězslava Nezvala (*Anička skřítek a Slaměný Hubert*, 1936), někteří v tvorbě pro děti Karla a Josefa Čapkových. V souvislosti s nonsensovou pohádkou se připomíná také pohádka Karla Poláčka *Edudant a Francimor* z roku 1933.

Petra Bubeníčková při hledání kořenů nonsensové pohádky zmiňuje rovněž specifický literární útvar „vzdoropohádky“, který do literární tvorby uvedl Jaroslav Havlíček. V roce 1941, dva roky před svou smrtí, napsal *Vzdoropohádku*, která se stala prototypem série pohádkově nepohádkových próz – vzdoropohádek, které byly naplněny protiokupačním politickým jinotajem. V této souvislosti autorka zmiňuje pouze první vydání souboru z roku 1954 pod edičním vedením Adolfa Branalda.³ Editor však tehdy znal ještě malou část próz z Havlíčkovy pozůstalosti. O rekonstrukci spisovatelova záměru, který zůstal bohužel torzem, se později pokusil Josef Rumler při vydání cyklického souboru Havlíčkových povídek.⁴ Havlíčkovy vzdoropohádky byly ovšem určeny dospělému čtenáři.

V témže roce, kdy napsal Havlíček svou *Vzdoropohádku*⁵, vyšel první svazek šestisvazkového sborníku pohádek *Čeští spisovatelé dětem*. Autorka upozorňuje na pohádku Jana Hostáně *O mých čtyřiceti dědečcích*, zařazenou do čtv-

¹ BUBENÍČKOVÁ, Petra. *Autorská nonsensová pohádka v učivu literární výchovy na ZŠ*. Plzeň, 2014. 188 s. Disertační práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Nella Mlsová.

² „Literární nonsens,“ uvádí dále autorka, „lze také chápat jako revoltu proti situaci ve společnosti a nonsensovou literaturu jako návrat do dětství.“ (s. 46)

³ HAVLÍČEK, Jaroslav. *Vzdoropohádky*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1954. 223 s.

⁴ HAVLÍČEK, Jaroslav. *Hodinky pana Balabána: vzdoropohádky*. 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1986. 280 s.

⁵ Je třeba si uvědomit, že se jedná o období nacistické perzekuce české kultury. V září roku 1941 nastupuje do funkce zastupujícího říšského protektora Reinhard Heydrich.

⁶ Zmiňovaná pohádka Jana Hostáně není uvedena v podrobně zpracované bibliografii jeho děl ve Slovníku české literatury po roce 1945. BROŽOVÁ, Věra. Jan Hostáň. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2006. [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/show-Content.jsp?docId=708>

tého svazku tohoto sborníku. Svazek vyšel pod názvem *Svět na křídlech*.⁵ Jako další příklad nonsensové pohádky z období 40. let 20. století uvádí *Nezbedné pohádky* Josefa Lady. Expanzi nonsensové pohádky v 60. letech předznamenala prvotina Ludvíka Aškenázyho *Putování za švestkovou vůní aneb Pitřýsek neboli Strastiplné osudy pravého trpaslíka* z roku 1959.

Šedesátá léta 20. století přinesla plodné období pro českou nonsensovou moderní pohádku. Mimo řady dalších autorů jej reprezentují svou tvorbou Miloš Macourek, Alois Mikulka, Olga Hejná. Významné období ve vývoji nonsensové pohádky vidí autorka v 90. letech minulého století; v této souvislosti upozorňuje na tvorbu Petra Nikla.

Výzkum

Pro praktickou část své práce, výzkum mezi žáky 5. a 9. tříd, vybrala autorka jednu z pohádek Aloise Mikulky *Předpotopní příběh o slepičkovi a kohoutce*. Text samotné pohádky je uveden

v jedné z příloh monografie, stejně jako – podle mého názoru velmi užitečná – bibliografie Mikulkových děl.

Autorka prováděla vlastní výzkum v roce 2012 na jedenadvaceti školách v Královéhradeckém kraji a jako cíl šetření si stanovila zjistit, zda existují rozdíly ve vnímání jazykové komiky textu nonsensové pohádky mezi žáky 5. a 9. ročníků základních škol. Záměrně byly vyloučeny školy s rozšířenou výukou jazyků, gymnázia a školy speciální. Učitel nejprve přečetl žákům text a pak již účastníci výzkumu pracovali s ukázkou samostatně. Jejich práce s textem byla ztížena odkazem na podobné příběhy – jednak na lidovou pohádku *O kohoutkovi a slepičce*, jednak na biblický příběh o potopě světa.

Výsledky výzkumného šetření jsou v monografii prezentovány v řadě tabulek, grafů a komentářů. Nechávám již na zvědavosti čtenářů-knihovníků, aby se nedali odradit odborným textem a podrobněji se s nimi seznámili.

VLADIMÍRA ŠVORCOVÁ | svorcova@svkkl.cz

Neušlo nám

Knihovny současnosti 2017

KNIHOVNY
SOUČASNOSTI 17

Příprava konference, která se bude letos konat opět na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci v termínu 12.–14. 9., je v plném proudu. O záštitu nad konferencí jsme znovu požádali ministra kultury ČR Daniela Hermanna a hejtmana Olomouckého kraje Ladislava Okleštku. Na programu budou letos zastoupena tradiční i zcela nová témata: *Infobox (informační a digitalizační technologie ve službách knihoven)*; *Knihovna jako veřejný bezpečný prostor*; *Vzdělávání*; *Lidé v knihovnách (management a personalistika)* a tematická sekce nesoucí název *Čtenáři se specifickými potřebami*.

Blok zabývající se bezpečností v knihovnách jsme se po loňském úspěchu rozhodli zařadit letos znovu a přineseme v něm mnoho dalších podnětných informací. Opět se objeví i přednášky ve formě bleskovek, ve kterých se v krátkých vstupech budete moci dozvědět zejména o novinkách v českém knihovnictví – kupř. *Akademie PR, branding knihoven* či *digitalizace*. V neposlední řadě na konferenci vystoupí také dva zahraniční hosté. Již teď můžeme prozradit, že jedním z nich bude Jens Thorhaug z Dánska.

Heslem letošní konference je *Zelená knihovněm s podtitulem Tvoříme knihovny jako otevřený prostor*. V souvislosti s tím chápeme knihovny jako místo koncentrující velké množství informací a vědomostí, které by měly být dostupné všem a relativně rychle. Motto letošní konference zároveň poukazuje na to, že jsou knihovny stále otevřené novým technologiím a trendům v knihovnictví.

Na konferenci se můžete přihlásit prostřednictvím formuláře na webových stránkách www.sdruk.cz, na nichž se dozvíte i veškeré další informace týkající se programové náplně jednotlivých bloků a organizace celé konference.

MARTINA HOREJŠOVÁ | martina.horejsova@mlp.cz

Pojďte číst ušima

Audioknihy na Světě knihy 2017 – kam se jen podíváš

Foto: Ladislav Svatoš

Naskytnou se v životě lidském všelijaké věci, ale některé se naskytnou třeba jen jednou za rok. Nebo za život. Tak třeba v roce 1877 vynalezl Thomas Alva Edison fonograf. A také namluvil první audioknihu o beránku bílém jak sníh. A následuje další pro mluvené slovo zásadní předěl, a to rok 2017, přesněji jeho část od 11. do 14. května, která připadla knižnímu veletrhu *Svět knihy*. Pojďme na něj hned zavítat. Jedním z jeho hlavních témat, jakoby přivolaným sérií našich článků, byla právě AUDIOKNIHA!

Pozn.: Celý článek je proložen rozhovorem s Jakubem Horákem, předsedou poroty ceny *Audiokniha roku* a šéfredaktorem webového magazínu o audioknihách naposlech.cz.

Svět knihy se letos naplno otevřel audioknihám. Na pražském Výstavišti, v pompézních prostorách secesního Průmyslového paláce, jste vedle desetitisíců knih tištěných objevili i tisíce audioknih. Ano, poslední roky jsou tam neustále. Vydavatelé, kteří investují do propagace a popularizace audioknižního segmentu, se zde scházejí každý rok. Někteří návštěvníci se už naučili právě na knižním veletrhu objevovat novinky i „trvalky“

audioknižní produkce, potkávat se s redaktory, narátory či režiséry mluveného slova.

Audiokniha roku už po čtvrté

Letos se poprvé mohla audioknižní Popelka obřího knižního trhu předvést v krásných plesových šatech. Na veletrhu se představili jak největší producenti audioknih na úrovni Českého rozhlasu či Supraphonu, tak i malá a dravá audiovydavatelství s garážovými studii typu Walker & Volf či Straky na vrbě. Každý si vybral! A opět se slavnostně vyhlášovaly a oceňovaly tituly, které se povedly v minulém roce nejzdařileji natočit.

● **Klára Smolíková (KS): Kde jste se inspiroval při koncipování ceny Audiokniha roku? Jakou má ta cena historii?**

Jakub Horák (JH): Spíše než o inspiraci šlo o okamžité osvětlení, kdy jsem si uvědomil, že by bylo dobré podpořit vydavatele audioknih odborným oceněním jejich práce. V roce 2013 jsem měl za sebou zkušenost audioknižního recenzenta a mnoho let nadšeného poslechu mluveného slova. Obecný zájem o audioknihy už v té době rostl, počet nových titulů rovněž, přibývalo i vydavatelů. Ty nejaktivnější jsem oslovil výzvou k přihlášení jejich audioknih do soutěže a setkal jsem se s velmi pozitivním ohlasem a s nadšením. To se pak opakovalo i u porotců, kteří se uvolili hodnotit soutěžní tituly. Už tehdy jsem se snažil, aby v porotě zasedli lidé, kteří mají k audioknihám velmi blízko. V průběhu dalších čtyř let se podoba Audioknihy roku proměnila, díky Asociaci vydavatelů audioknih (AVA) má velmi slušnou úroveň. Stále ji ovšem ladíme, což lze sledovat například na změnách ve vyhledávaných kategoriích.

Vystavovatelé z řad audiovydavatelů

Pokusili jsme se o stručný přehled nejznámějších audiovydavatelství z celkových cca třiceti, která v ČR působí. Ne všichni, kteří vydávají zvukové knihy, využívají možnost prezentovat se v rámci knižního veletrhu. V zásadě však audiovydavatelé patří k věrným a stabilním vystavovatelům, přestože část jejich produkce už nevychází na hmotném médiu.

○ **Největší hráči na trhu** čerpají svou převahu z netypického postavení. Radioservis je součástí Českého rozhlasu, Supraphon čerpá z bohatých archivů, Albatros Media aspiruje na první příčku, co se týče velikosti knižní produkce. Ani jeden z těchto stánků nelze na veletrhu minout.

- Radioservis – součást veřejnoprávního Českého rozhlasu, zejména klasická tvorba
- Supraphon – proslulé vydavatelství hudby a mluveného slova
- Albatros Media – v současnosti největší český vydavatelský dům

○ Přestože malá knižní nakladatelství se s oblibou Světem knihy porovnávají obtížně, **malá audiovydavatelství** se aktivně snaží najít na ve-

Jakub Horák,
předseda poroty ceny
Audiokniha roku

Foto: archiv autorů

letrhu místo a nabídnout čtenářům knih alternativu v podobě poslechu. Nabídka malých audiovydavatelství je pestrá, akcentuje knižní novinky, soustřeďuje se zejména na současné literární žánry a stále zkouší nové cesty na audioknižním trhu (např. původní česká či světová sci-fi a fantasy).

- OneHotBook – největší nové audiovydavatelství, české i světové žánry ve vysoké kvalitě
- Tympanum – vydavatelství využívající též audioknižních archivů, produkce fantasy
- Walker&Volf – „garážové“ audiovydavatelství, česká i světová fantastika, detektivky
- AudioStory – rodinné audiovydavatelství, které působí na českém trhu už 25 let
- Audiolibrix – slovenské audiovydavatelství, které vrací slovenštinu do uší českých čtenářů

● **KS: Byl jste do poslední chvíle jediný, kdo věděl, jak letos porota rozhodla. Jak tedy hodnotíte audioknižní rok 2016? (Pozn.: výsledky ceny Audiokniha roku za rok 2016 nebyly do uzávěrky tohoto čísla známy)**

JH: Podle zprávy, kterou vydává AVA, u nás audioknižní trh roste, a to výrazně. Přibývá nových titulů a samozřejmě i posluchačů. Pokud ovšem mám hodnotit uplynulý rok z hlediska úrovně audioknižní produkce, pak se musím držet při zemi – loňská produkce mne totiž nijak výrazně nepřekvapila. Vydavatelé sází většinou na jistotu knižních bestsellerů a standardní jednohlasou četbu. Málokdo se pokusí o skutečnou adaptaci literární předlohy, rozepsání pro více interpretů, o dialogizaci, o dramatizaci nemluví. Takové tituly vznikají jen jednou za čas a loňský rok jim podle mého názoru nepřál.

Programy věnované audioknihám

Poprvé se audioknihy na Světe knihy prezentovaly v Sále audioknih, zároveň byly programy

o zvukových knihách opět zařazeny do nabídky Sálu sci-fi a fantasy. Tradičně je návštěvníci vyhledávali přímo u stánků jednotlivých audiovydavatelů. Letos programová nabídka tohoto segmentu knižního trhu na největším českém veletrhu čítala téměř padesát akcí!

Programy týkající se fenoménu audioknih navíc probíhaly souběžně v levém i pravém křídle Průmyslového paláce. V pravém křídle se odehrávaly v Sále sci-fi a fantasy a týkaly se všeho, co v audioknižní produkci vyšlo v žánrech science-fiction, fantasy či hororu. Každý den se v Sále fantastiky konaly programy, jichž se účastnili jak ti největší, tak i ti „garážoví“ vydavatelé a předváděli fanouškům své nejnovější počiny i ediční plány.

Další skupina programů se odehrávala v levém („stanovém“) křídle paláce. Soustředili se zde zejména členové AVA a také zde se křtilo, povíдалo a přednášelo. Našli jste zde narátory i režiséry, producenty a další osobnosti audioknižního trhu.

● **KS: Z čeho máte na veletrhu radost?**

JH: Jsem především rád, že je audioknihám věnována stále větší pozornost. A že se tak děje na tak významné knižní události, to je velmi příjemné. Na Světu knihy nechyběl žádný z významných audioknižních vydavatelů, byli zastoupeni i hlavní prodejci. Vedle svých vlastních expozic propagovali audioknihy i prostřednictvím společného prostoru AVA a v Sále audioknih bohatým doprovodným programem, který nezahrnoval jen klasické autogramiády, ale i besedy a tvůrčí dílničky. Svět knihy byl letos k audioknihám opravdu štědrý a zdálo se mi, že i jeho návštěvníci jim byli otevření. Tento veletrh je jedním z nejvýraznějších propagátorů audioknih u nás.

● **KS: Jaká je podle vás další meta, které by mohlo být dosaženo?**

JH: Mám za to, že tu prvotní éru audioknižního boomeru máme za sebou a že už není třeba s vděčností jásat nad každou vydanou audioknihou. S rozšiřující se nabídkou totiž nepřibývá jen kvalitní audioknižní zrno, ale také značná fůra plev, které nedělají audioknihám dobré jméno. Přál bych si, aby vydavatelé přistupovali k audioknihám jako ke svébytnému umění, u něhož nestačí jen se posadit za mikrofon a číst text. Pokud oni budou dbát na kvalitu zvukového zpracování, nepodcení úlohu dramaturga a reži-

séra, sáhnou po dobrých interpretech, pak se i jejich posluchači naučí vnímat audioknihy podobně jako třeba film či divadlo, které často také adaptují literární předlohy. Stručněji řečeno: nyní musíme říkat ne „hurá, audioknihy!“, ale „**hurá, kvalitní audioknihy!**“ I proto má ocenění Audiokniha roku stále význam.

● **KS: Jak byste si představoval ideální spojení audioknih a knihoven?**

JH: Knihovny mohou pro zvýšení povědomí o audioknihách udělat velmi mnoho. Především postupně bourat ony mýty, že audioknihy jsou pro lenochy, kterým se nechce číst, že potlačují představitost atd. Jsem toho názoru, že audioknihy by měly být ve veřejných knihovnách přístupny stejně jako papírové knihy. K tomu je ale zapotřebí provést řadu administrativních a technických opatření a otázkou je, zda jsou reálné. Dokážu si ale představit, že by se audioknihy mohly půjčovat jako samostatné přehrávače, do nichž by stačilo pouze zapojit vlastní sluchátka a z nichž by nebylo možné nahrávku dostat a nelegálně šířit dál. To je totiž ten hlavní argument proti půjčování audioknih v knihovnách.

● **KS: Děkuji za rozhovor i za váš čas.**

JH: Děkuji také a zdravím všechny posluchače audioknih.

Knižní veletrh audioknihám přeje

Doufejme, že Svět knihy je ukazatelem trendů, a rychlost, s jakou se audioknihy během pár let pevně usídlily na stáncích vystavovatelů a v jeho programové nabídce, indikuje světlé zítřky poslechu. Návštěvníci se chtějí potkávat nejen se spisovateli, ale i s herci, kteří knihy namluvili, jsou zvědaví, jak audiokniha vzniká. Stoupající prestiž ceny Audiokniha roku zase ukazuje, že citlivé ucho českého milovníka audioknih si žádá kvalitní nahrávky. Audioknihy však nehodnotí jen jednou za rok porota této ceny. Přibývá také recenzí audioknih na knižních portálech.

Bylo by skvělé, kdyby se část programové nabídky letošního Světa knihy věnovaná zvukovým knihám dala přenést do prostředí knihoven. A samozřejmě doufáme, že oceněné audioknihy budou čtenářům knihoven dostupné.

JIŘÍ W. PROCHÁZKA

| jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

| klara.smolikova@tiscali.cz

Nejen Herna s velkým H

V roce 2011 se litvínovská knihovna vrátila do nově zrekonstruovaných, a to především mnohem větších prostor. S rozšířením personálního zajištění se rozšířila i nabídka služeb dětského oddělení. Knihovníci měli ambici vytvořit z knihovny místo suplující dům dětí a mládeže, který v Litvínově do dnešní doby chybí. S tímto plánem se počítalo již při rekonstrukci.

Po dokončení rekonstrukce vznikla v rámci dětského oddělení speciální místnost, která dostala příhodné jméno „herna“. Její využití mělo být – a dosud je – multifunkční. Dopoledne zde probíhají lekce informačního vzdělávání. Ty v průběhu let prošly poměrně velkými změnami. Při přípravách lekcí se knihovníci snažili pracovat s rámcovým vzdělávacím programem a navázat obsah knihovnických lekcí na osnovy jednotlivých ročníků škol. Zprvu se jednalo spíše o zábavně vzdělávací programy, které odlehčenou formou doplňovaly učivo. Později byly upraveny do podoby informačního vzdělávání.

Jelikož je obsazení knihovníků v dětském oddělení i jejich zájmy pestré, ubírají se některé lekce i tímto směrem. Myslím, že v současné době už se tak můžeme pyšnit lekcemi, které nikde jinde nemají. Kde jinde by se mohly děti na vlastní kůži zúčastnit bitvy křížáků s husity? Sice s upravenými zbraněmi, abychom se obešli bez zranění, ale i tak je tato zážitková lekce kolegyně Krafta velmi oblíbená. Stejně tak poučí i pobaví například besedy o pravidlech slušného chování nebo o nástrahách reklamy. A vyjmenovat by se dala i řada dalších, říká Iva Freibergová, vedoucí dětského oddělení. Nabídka lekcí se každým rokem upravuje a neustále rozšiřuje a také se přizpůsobuje novým požadavkům. Poptávka po lekcích je nyní už tak velká, že musíme dokonce odmítnout, protože nabízené termíny bývají již na podzim na celý školní rok zabrány a ozývají se už i školy z přilehlých obcí.

Paní učitelky se doslova předhánějí, aby si mohly rychle zabrat termíny, které potřebují, nejlépe vždy rovnou pro celý stupeň na obě dvě pololetí, dodává Freibergová.

Foto: archiv MěK Litvínov

V loňském roce zde kupříkladu proběhlo 200 takových lekcí. A to nemluvíme o spolupráci s mateřskými školami nejen na besedách, ale také na projektech, jako je *Celé Česko čte dětem*, nebo o pravidelných návštěvách dětí ze speciálních škol, uzavírá.

Odpoledne jsou vyhrazena pro různé zájmové činnosti. Herna je už od samého začátku vybavena širokou paletou her a příslušenství. Děti si sem mohou přijít zahrát hry na konzoli nintendo wii i na jejím modernějším bratříčkovi x-boxu. Čas od času mají i možnost utkat se na nich v nějakém virtuálním turnaji. Je zde možné zabavit se i stolním fotbálem nebo strávit čas hraním oblíbených stolních her, které se také neustále doplňují a rozrůstají. Těchto možností děti hojně využívají a tráví v knihovně lecky i celé odpoledne.

Vedle těchto volných odpolední probíhají v herně i pravidelné kurzy zaměřené různými směry. *Probíhalo zde už kdec. Snažili jsme se nejen zjistit, o co je největší zájem, a jít tímto směrem, ale zároveň nabídnout i program, který si děti do té doby nevyzkoušely a mohl by se jim líbit. Zvláště dobře se nám osvědčily různé*

tvořivé dílničky – od výroby šperků, přáníček k různým příležitostem až po vánoční ozdobičky. Jedna z kolegyně oživila v knihovně i staré řemeslo a učí děti, jak si vyrobit různé výtvary z paličkované krajky. Kurz je dosud tak oblíbený, že pokračuje již pátým rokem. Stejně tak se osvědčila výroba adventních věnců, která probíhá každoročně, říká Freibergová.

Vedle tvořivých dílniček se těší oblíbě i odpoledne věnovaná *Hrdinům*. V rámci těchto setkání si děti zapojením své fantazie a s pomocí knihovníků vytvářejí vlastní svět. Mohou tak rozvíjet nejen svou fantazii a přemýšlení, ale i své vyjadřovací schopnosti. Pátým rokem už také pokračuje projekt nazvaný *Rangers Litvínov*. Jeho cílem je už od samého počátku pomáhat zvířatům, seniorům, celkově vychovávat ke kladnému vztahu k přírodě a ekologickému chování. Děti navštěvují v rámci Rangers seniory v pečovatelských domech, kde s nimi hrají společenské hry a na Vánoce jim vyrábějí i drobné vánoční dárky. Někdy vyrábějí se seniory i na společné výlety. Mimoto rangeři úzce spolupracují s litvínovským útulkem pro psy. Děti tam nejen chodí venčit pejsky, ale pořádají v knihovně i různé zábavné akce na podporu útulku.

Vedle těchto pravidelných odpoledních akcí se snaží knihovníci dětského oddělení vymýšlet i další zábavné akce, kde se děti mohou vyřádit, ale i ukázat, co umějí. *Knihovna tak už měla i svou miss, našla svůj talent, ale děti se tu podílely i na vzniku kalendáře, kde byla otištěna jejich výtvarná a literární díla, nebo hrály divadlo. Máme i svou variantu mikulášské zábavy, vybírá z nabídky několik akcí Iva Freibergová. Velké oblíbě se těší i program vytvářený vždy speciálně na Mezinárodní den dětí. Toho se dopoledne účastní všechny mateřské školy z Litvínova. Každý rok jsou všechny disciplíny zaměřeny na nějaké konkrétní téma. Knihovníci si svépomocí vytvářejí vlastní kulisy i rekvizity a atmosféru dotvářejí i kostýmy. Obdobné je to i u jiných soutěžních akcí. Za zmínku stojí jistě *S baterkou do knihovny*. Knihovna se na jeden večer zcela zhasne a odehrává se zde příběh plný soutěží v trochu hororovém duchu. Někdy se děti do děje vžijí natolik, že to, co se okolo nich děje, začnou brát jako realitu a odcházejí se raději přestat bát do rozsvíceného zázemí, komentuje s úsměvem paní Freibergová. Neopomenutelné místo a tra-*

dici má už také *Příměstský tábor*. Knihovníci naplánují vždy bohatý program, v jehož rámci se snaží dětem ukázat nejen hezká a zajímavá místa naší republiky, ale kde nechybí ani sportovní aktivity, zvířátka a oblíbené stanování.

Celková koncepce činnosti dětského oddělení reaguje na to, co se dětem líbí, co se osvědčilo, nebo si všimá aktuálního dění. Knihovníci dětského oddělení v Litvínově se ale vždy snaží, aby byl program pokud možno co neoriginálnější a nejnápaditější. *Díky tomu už je sklep knihovny přečpaný kulískami a rekvizitami všeho druhu, které si v průběhu pracovního procesu postupně svépomocí a ponejvíce z kartonových krabic vyrábíme. Najdete tu snad už téměř vše – celý les, kameny, autobus, domek, hrad, různé zbraně ruční výroby, brnění, oponu, loď, rakev, kříže a další. Založit už bychom mohli i menší půjčovnu kostýmů, paruk či klobouků. Spousta kostýmů obvykle vznikala stylem „co dům dá“, vysvětluje vedoucí dětského oddělení.*

Hoďně kostýmů přibylo loni. Knihovníci se totiž rozhodli zaměřit v roce 2016 na rozvoj čtenářství, přiblížit dětem díla českých spisovatelů, a nepřímou formou je tak přitáhnout k četbě. Formou „knihovnických listování“ malým návštěvníkům představili každý měsíc vždy jednu knihu prostřednictvím divadelních představení z vybraných ukázek. *Hráli jsme několik balad z Kytice, poletovali po knihovně jako včelí medvídci, plnili přání pomocí kouzelného sluchátka Macha a Šebestové, zlobili jako Zlobilky i Puntíkáři. Na vánoční představení jsme upravili knihovnickou pohádku – příběh, který si napsali knihovníci sami ve spolupráci s dětmi, vyjmenovává Freibergová. Neopomenutelný je i knihovnický časopis MuKL (časopis Městské knihovny Litvínov), který vydává dětské oddělení. Jde o občasník, který dětem přináší různé zajímavé rubriky a perličky z provozu.*

Práce v knihovně je neustálým koloběhem – nejen knih, ale i akcí. Plánují se stále nové. *Už na toto léto plánujeme v dětském oddělení knihovnický escape, chystá se i výuková zahrada plná hmyzích hotelů a ptačích budek, ale i rozšíření našeho světa virtuální reality. Chceme dětem nabídnout nejen pěkné knížky, ale i nějaké to pobavení navíc, uzavírá Iva Freibergová.*

Činnosti dětského oddělení Městské knihovny Litvínov provázela IVA FREIBERGOVÁ
freibergova@knihovna-litvinov.cz

Mluvit řečí hodnot

Nový seriál ve *Čtenáři* již etablované autorky (*Jedenáctero pohádek o public relations*) se tentokrát bude věnovat hodnotě služeb a činnosti knihoven. Premiérový díl vychází z nepříliš povzbuzujících zkušeností z Velké Británie. O svých benefitech musí umět mluvit především samy naše knihovny řečí hodnot, přínosů pro lidi a město a přesvědčit o nich i své zřizovatele.

Krise mění hodnoty

Město rozhodlo, že knihovna má jedno z pater vyklidit a pronajmout jazykovce. Přestat nakupovat fond a požádat čtenáře, aby jej doplňovali z darů. A propustit víc než půlku zaměstnanců. Důsledkem má být zkrácení provozní doby zhruba na půlku, to město akceptuje, ale zároveň upozorňuje: Počítejte s tím, že obsluhujete ještě nejbližší dvě obce, tam knihovny zrušíme úplně.¹ Znít to bláznivě a před deseti lety by to tak znělo i v Británii. Pak ale nastala ekonomická krize a vláda i městské rady začaly šetřit na veřejných výdajích.

Přitom úředníci a politici v Británii vědí, k čemu jsou knihovny dobré. Mluvčí ministerstva kultury řekl: „Knihovny jsou úhelné kameny svých komunit a součástí struktury naší společnosti.“² Když to srovnáme s výroky českého hejtmana nebo některých starostů, jsou v Británii o pěkný kus dál. „Prostoru na knihovnu mnoho nepotřebujeme, máme malou knihovnu, stačí to,“ říká

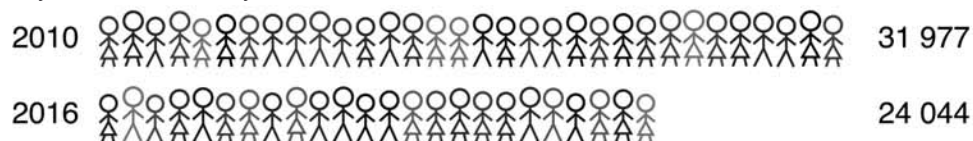

Změny v počtech britských knihoven od roku 2010: 343 knihoven bylo zrušeno, 174 převedeno do správy místních spolků, 58 převedeno do soukromého vlastnictví; 50 nových bylo otevřeno. V roce 2017 se plánuje uzavření dalších 111...

Počty britských knihoven – srovnání let 2010 a 2016

Počty zaměstnanců v britských knihovnách – srovnání let 2010 a 2016

¹ O příběhu této knihovny v Birminghamu si přečtete v letním dvojčísle *Čtenáře*.

² <http://www.bbc.com/news/uk-england-35707956>

Grafy zdroj: <http://www.bbc.com/news/uk-england-35707956>

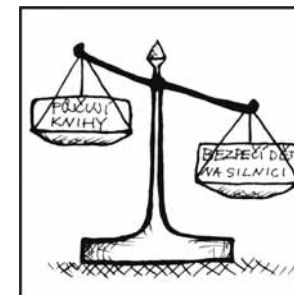
starostka.³ „Velmi mě překvapil rozsah činnosti knihovny, která kromě knihovnických služeb organizuje řadu akcí pro místní občany, rodiny s dětmi, pro seniory,“ uvedl hejtman.⁴ Oba politici zjevně vnímali knihovnu pouze jako prostou výpůjční službu. A na půjčování se dá snadno ušetřit – přijďte si půjčit v pátek nebo v pondělí, to vám musí stačit!

Pouhé půjčování je už minulostí

Půjčování mělo v minulosti velkou hodnotu. Společně nakoupit statky a dát je k dispozici všem, kdo jsou v klubu, zní jako opravdu kulturní počin. Tedy ve chvíli, kdy zmíněné statky jsou v ekonomickém smyslu slova vzácné. Situace se ale mění, vidíme to na čítárnách novin a časopisů. Před málo desítkami let byly plné lidí střední třídy, kteří oceňovali možnost přečíst si vícero čerstvých novin zdarma. Dneska o čítárny není zájem, někteří lidé je ještě využívají, i když spíš jako azyl před zimou. Novinové texty přestaly být vzácné. Pro mnoho lidí je většina běžných textů dostupná skoro zdarma, za kliknutí. Knihy nastoupily v něčem podobnou cestu. Knihovna byla dříve tou snadnou a levnější cestou ke knize. Dnes existují ještě snazší cesty.

Nikoli nálepka, ale obsah

Ve chvíli, kdy už město nebo jiný zřizovatel musí udělat rozpočtové škrty, lidé jednají pod tlakem. Posuzují na jedné váhách desítky různých služeb a investic a všechny mají jednoduché nálepky. Půjčují knihy. Pomáhají postiženým. Zamezí dopravním nehodám u školy. Hrají si s dětmi. Pomáhají svobodným matkám. Nedisputuje se o skutečném obsahu služeb, ale o jejich nálepkách. A nálepka půjčování knih opravdu není tak důležitá jako nálepka bezpečí dětí u školy. A dokonce ani jako pomoc svobodným matkám. Půjčování knih je prostě jen půjčování knih. V 21. století nic zásadního. Ve hře čísel příliš slabý argument. Pokud budou zbytečně umírat na ulicích děti, půjde to za aktuálním starostou. Pokud bude míň lidí chodit do knihovny, co to znamená...?

Balíky s nálepkami, které se vzájemně „váží“ na vahách

Obr.: Eva Kotlandová

Jak se změní jejich životy k horšímu?

O co menší budou jejich šance v budoucnu? O jakou práci nebo jinou životní hodnotu přijdou?

Kdybychom uměli odpovědět na tyto otázky a přelepili jimi nálepku „půjčují knihy“, knihovna by si na vahách vedla líp. Nebo to zkusme pozitivně:

— Starají se o to, aby občané našeho města milovali literaturu a vážili si jí. To je velký příspěvek k tomu, aby se lidé chovali kultivovaně k sobě navzájem i k prostředí, ve kterém žijí.

— Lidé ve městě ušetří množství času a peněz, protože se v knihovně naučí využívat elektronická zařízení tak, aby s jejich pomocí vyřizovali úřední pochůzky, nákupy, komunikaci se školou, příbuznými v zahraničí atd.

— Lidé ve městě jsou spokojenější, protože knihovna pro ně zajišťuje dostupnou a kvalitní zábavu. Vědí, že jejich děti jsou po škole v bezpečném a podnětném prostředí a že oni sami, kdykoli potřebují, najdou v knihovně místo pro odpočinek a uvolnění.

To jsou, na rozdíl od půjčování knih, ceněné hodnoty i v dnešním světě. A ano, není třeba kvůli nim zásadně předělávat to, co knihovny dělají. Nálepky jsou opravdu nálepky, interpretace, zjednodušení, zkratky. Ale jsou potřeba. A aby je začali používat starostové a radní, musí je nejdříve používat knihovny, knihovníci a jejich čtenáři. Čím líp bude umět pojmenovat nesený benefit sama knihovna, tím líp a dřív se to naučí její zřizovatel. Takže ano – je čas přestat vnímat sebe jako půjčovny knih a mluvit o sobě řečí hodnot, přínosů pro lidi a město.

VĚRA ONDŘICHOVÁ

| vera.ondrichova@gmail.com

³ http://kolinsky.denik.cz/zpravy_region/ko-knihovny20120128.html

⁴ http://www.kr-karlovarsky.cz/krajske_listy/Stranky/151021-Hejtman-v-knihovne.aspx#.WRLL-hHtIBc

FIALOVÁ, Lucie. Klementinum nabídlo letos i bazar knih. *Právo – Praha – střední Čechy*, č. 80 (20170412), s. 10. ISSN 1211-2119.

Zpráva, ve které autorka informuje o prvním velikonočním bazaru knih odehrávajícím se v prostorách Klementina. Akce vzbudila veliký ohlas. Knihy, ale i vinylové desky putovaly od dárců k novým zájemcům. Poté se autorka stručně zabývá minulou a současnou situací Klementina a budoucími vyhlídkami jeho revitalizace.

ZÍDEK, Petr. Kdo do čela Národní knihovny. *Lidové noviny*, č. 91 (20170419), s. 91. ISSN 0862-5921.

Autor výstižně popisuje stávající situaci nejvyššího managementu Národní knihovny České republiky. Na začátku příspěvku připomíná situaci této instituce do roku 2010 a poté, kdy bylo ustanoveno do čela největší knihovny České republiky postupně několik generálních ředitelů. Poukazuje také na to, že je to spíše funkce politická, ne prestižní, a vůbec ne knihovnická.

KODETOVÁ, Radomíra a Jaroslav HUBENÝ. Knihovna není výdejna, chceme, aby tu lidé trávil volný čas. *Mladá fronta Dnes – Praha*, č. 96 (20170425), s. 18. ISSN 1210-1168.

Rozhovor s ředitelkou Krajské knihovny v Pardubicích na téma knih, čtenářů, spolupráce s dalšími knihovnami, akcí odehrávajících se v knihovně, budoucnosti této instituce. Zvláště se věnuje rekonstrukci Příhrádku pro potřeby komunit-

ního centra (knihovna zde bude mít veřejnou čítárnu, hudební oddělení a multifunkční klub, grafický ateliér rodiny Volkových aj.). Příspěvek také obsahuje stručný medailonek znovujmenované paní ředitelky.

PROCHÁZKOVÁ, Petra. Pánové si půjčovali červenou knihovnu. *Mladá fronta DNES – Zlínský kraj*, č. 91 (20170419), s. 14. ISSN 1210-1168.

Příspěvek stručně popisuje počátky Knihovny Kroměřížska – dobu, kdy vznikla, fond, který měla, čtenářské besedy, počet svazků, členy knihoven, poplatky za provoz. Dále si všímá umístění knihovny až do současnosti. Druhá část příspěvku je věnována současné situaci této instituce, jejím službám pro veřejnost, vzdělávacím aktivitám, roli knihovny ve městě, osudu fondu za druhé světové války apod.

RYCHLÍK, Martin. Mendelův spis cestoval bez svolení. *Lidové noviny – Domov*, č. 72 (20170325), s. 4. ISSN 0862-5921.

Mendelův rukopis *Versuche über Pflanzen – Hybriden* (Pokusy s hybridy rostlin) z roku 1865 opustil území České republiky bez vědomí Ministerstva kultury a Moravské zemské knihovny. Spis je předmětem takzvané „kulturní hodnoty“. K zápůjčce či vývozu mimo území České republiky je nutné mít vývozní osvědčení. Za vývoz tohoto rukopisu hrozí pokuta až pět milionů korun.

Připravila **RENÁTA SALÁTOVÁ**

Neušlo nám

Nejen pro děti

výstava M. Šašek let č. 59/74 – Villa Pellé, 24. 4.–7. 7. 2017

Ilustrátor, malíř, spisovatel a rovněž pracovník české redakce Rádia Svobodná Evropa Miroslav Šašek (1916–1980), který prožil většinu svého života v emigraci, je autorem celkem osmnácti fenomenálních cestopisů po světových metropolích *This is...* S humorem a v odvážně propracovaném detailu zachycují dynamiku 60. a 70. let minulého století a získaly si celosvětovou proslulost. Jejich české verze pod názvem *To je...* vydává od roku 2013 nakladatelství Baobab. V galerii Villa Pellé je až do 7. července otevřena výstava věnovaná tomuto tvůrci. Řada originálních Šaškových děl je zde k vidění vůbec poprvé.

Výstavu doplňuje bohatý doprovodný program s tvůrčími dílnami pro děti (více informací naleznete na www.villapelle.cz). Určitě stojí za návštěvu i s dětmi, i když není koncipována jen pro ně.

Zaznamenal: **-JAC-**

The Wiener Library londýnská knihovna o holokaustu

Knihovna The Wiener Library v Londýně (www.wienerlibrary.co.uk) se věnuje tematice holokaustu. Nemá ale pouhou knihovnou pro badatele. Některým uživatelům poskytuje prostředí pro ujasnění osobních a rodinných pamětí o smutných událostech dvacátého století.

Foto: The Wiener Library

Původně to byla soukromá sbírka dr. Alfreda Wienera, kterou založil v Německu po první světové válce. V roce 1933 uprchl s rodinou do Amsterdamu a následně v roce 1939 do Anglie. V poválečných letech pomáhal při Norimberských procesech a badatelům studujícím holokaust.

Knihovna, která je jako registrovaná charitativní instituce závislá na finančních darech, se postupně rozšiřovala. V roce 2011 pak získala novou velkou budovu na Russell Square blízko londýnské university. Finanční podporu jí poskytuje například britské ministerstvo zahraničí, ministerstvo pro veřejnou a lokální správu, loterijní fond na podporu kulturního dědictví a různí soukromí dárci.

Knihovna má ve svých fondech dokumenty z celého světa. Ty v současnosti čítají asi 65 000 svazků knih a brožur, 2000 soukromých sbírek dokumentů, 17 000 fotografií, 3000 časopisů a zvukové a vizuální záznamy. Vedle toho umožňuje i přístup k databázi *International Tracing Service Archive* pro hledání osob, které se ztratily během druhé světové války. V knihovně pracuje tým odborníků, někteří z nich jako dobrovolníci. Organizují výstavy, přednášky a výuku ve školách.

V předválečných letech přišlo do Anglie mnoho uprchlíků ze střední Evropy. Pocházeli často z rozbitých rodin, protože některým jejich členům se nepodařilo včas odejít. Extrémním případem byly osamělé děti poslané jejich rodiči do Anglie za pomoci sira Nicholase Wintona.

Akcí na záchranu uprchlíků bylo však více. Církev unitářů v Americe natočila před něko-

lika lety film o záchranné akci organizované Margery Sharpovou (www.defyingthenazis.org). Požádali mne tehdy, abych zjistila, kteří lidé z daného transportu byli ještě naživu. Při natáčení jejich vzpomínek jsem se osobně setkala se dvěma z nich. Kameramanovi ještě zbýval film, a tak natočil také mou dětskou vzpomínku na to, jak během okupace neměly židovské děti chodit do školy.

Reakce uprchlíků na změnu prostředí se lišila podle jejich povahy a zážitků v novém prostředí. Dlouhodobě se mnozí snažili zapomenout na svou minulost – zvláště v případech, kdy příbuzní za války zahynuli. Generace jejich dětí se často o zkušenostech předků nic nedozvěděla – v rodině se o tom prostě nemluvalo. Touha dozvědět se pravdu se začala projevovat až u další generace.

Někteří uprchlíci se však nikdy se svým osudem nevypořádali. Například Růžena Stanley, která za války bojovala v britské armádě, spáchala v roce 1994 sebevraždu po shlédnutí filmu *Schindlerův seznam*.

Jiní se ke svým zážitkům vrátili až v pozdním stáří. Ruth Boswell, úspěšná autorka televizních seriálů, napsala ve stáří autobiografický román *Nějaká vzdálená země* o cestě malé osamělé holčičky do Anglie. Kniha vyšla v českém překladu rok před její smrtí (vydalo Argo, 2014). Ruth se během psaní své knihy se mnou radila o českých reáliích. Poradila jsem jí, aby hrdinku ubytovala ve vinohradském domě se sochou jelena nad dveřmi. Bydlívala tam totiž moje babička, kterou zabil šok z událostí, ke kterým došlo v blízké Hlávkově koleji v listopadu 1939...

Před 140 lety, **2. 7. 1877**, se narodil německo-švýcarský spisovatel **Hermann Hesse** († 1962), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1946). Psal básně a povídky, roku 1911 podnikl cestu do Indie, což ovlivnilo jeho zájem o východní filozofie. Z jeho díla patří k nejznámějším romány *Stepní vlk*, *Narcis a Goldmund* a *Hra se skleněnými perlami*, z kratších próz pak např. *Demian*, *Klingsorovo poslední léto* nebo *Siddhárta*.

Před 40 lety, **2. 7. 1977**, zemřel **Vladimír Nabokov** (* 1899), spisovatel ruského původu, který po revoluci odešel nejprve do Berlína, pak do USA a poslední léta prožil ve Švýcarsku. Psal rusky (např. romány *Mášeňka*, *Král, dáma, kluk*, *Lužinova obrana*, *Pozvání na popravu* nebo *Dar*), později anglicky (proslulý bestseller *Lolita*, dále např. *Pnin*, *Ve znamení levobočka*, *Bledý oheň* či *Ada aneb Žár*). Je autorem vzpomínek *Promluv*, *paměti*, psal také básně, povídky a eseje a překládal cizí i vlastní díla (z ruštiny do angličtiny či naopak).

Před 30 lety, **2. 7. 1987**, zemřel **Václav Černý** (* 1905), literární historik, kritik a překladatel (přeložil např. Cervantesova *Dona Quijota* nebo Montaigneovy *Eseje*), autor rozsáhlých pamětí.

Před 80 lety, **3. 7. 1937**, se narodil britský dramatik a scenárista českého původu **Tom Stoppard**, dobře známý svým zájmem o rodnou vlast a podporou českých disidentů v 70. a 80. letech, o nichž mj. pojednává i jeho hra *Rock'n'Roll*. Z dalších her: *Rosenkrantz a Guildenstern jsou mrtvi*, *Travestie*, *To pravé*, *Arkádie*, *Vynález lásky* aj. Získal Oscara za scénář k filmu *Zamilovaný Shakespeare*.

Před 50 lety, **4. 7. 1967**, zemřel **Ondřej Sekora** (* 1899), tvůrce Ferdý Mravence a brouka Pytlíka.

Před 140 lety, **6. 7. 1877**, se narodil ruský spisovatel **Alexej Remizov** († 1957), z jehož díla vyšly česky např. *Křížové sestry*.

Před 110 lety, **6. 7. 1907**, se narodil **Jaroslav Foglar** († 1999), oblíbený autor próz pro mládež *Hoši od Bobří řeky*, *Záhada hlavolamu* či *Stínadla se bouří* a spoluautor komiksu *Rychlé šípy*.

Před 200 lety, **12. 7. 1817**, se narodil americký esejista a filozof **Henry David Thoreau** († 1862), představitel transcendentalismu, autor spisu *Walden aneb Život v lesích*.

Před 100 lety, **14. 7. 1917**, se narodil americký spisovatel **William Eastlake** († 1997), autor slavného válečného románu *Hájili jsme hrad*.

Před 200 lety, **18. 7. 1817**, zemřela dodnes populární anglická spisovatelka **Jane Austenová** (* 1775), autorka románů *Rozum a cit*, *Pýcha a předsudek*, *Emma*, *Opatství Northanger*, *Mansfieldské panství* a *Anna Elliotová*, které stále vyvolávají zájem čtenářů, ale i filmařů či autorů divadelních adaptací.

Před 60 lety, **19. 7. 1957**, zemřel italský spisovatel **Curzio Malaparte** (* 1898), autor knih *Kaput* či *Kůže*.

Před 50 lety, **22. 7. 1967**, zemřel americký básník a spisovatel **Carl Sandburg** (* 1878), nositel dvou Pulitzerových cen za poezii a jedné za biografii Abrahama Lincolna; česky vyšly výběry *Dobré jitro*, *Ameriko* a *Ocel a dým*.

Před 60 lety, **23. 7. 1957**, zemřel italský spisovatel **Giuseppe Tomasi di Lampedusa** (* 1896), autor jediného románu *Gepard*, vydaného posmrtně a zfilmovaného Luchinem Viscontim.

Před 90 lety, **24. 7. 1927**, zemřel jeden z nejslavnějších japonských spisovatelů **Rjúnosuke Akutagawa** (* 1892), podle jehož povídek vznikl slavný film Akiry Kurosawy *Rašómon* a po němž je pojmenována i nejvýznamnější japonská literární cena. Česky vyšel výběr *Obraz pekla a jiné povídky*.

Před 10 lety, **30. 7. 2007**, zemřel **Ingmar Bergman** (* 14. 7. 1918), švédský divadelní a filmový režisér, scenárista a spisovatel, autor více než čtyřiceti filmů; napsal autobiografie *Laterna magica* a *Obrázky* a mnoho svých filmových scénářů přepsal do podoby filmových povídek, z nichž řada vyšla i česky: *Fanny a Alexandr*, *Sedmá pečeť*, *Lesní jahody*, *Jako v zrcadle*, *Hosté večere*, *Páně*, *Mlčení*, *Scény z manželského života*, *Hadí vejce*, *Persona*, *Šepoty a výkřiky*, *Tváří v tvář*, *Podzimní sonáta*, *Co chvilku křičí na jevišti světa*, *Sarabanda*. Na konci života vydal také volnou autobiografickou trilogii *Dobrá vůle*, *Nedělnátka* a *Soukromé rozhovory* a scénář *Nevěra*, jejíž realizaci ale svěřil jiným režisérům.

Portréty archiv autora

Drážďanská knihovna SLUB se dlouhodobě věnuje problematice georeferencování starých map. Staré mapy Drážďan často vznikaly bez geodetických základů a obsahují lokální deformace. Požadavky na cílenou vizualizaci a prezentaci starých map plynule narůstají ze strany akademických pracovníků i široké veřejnosti. Obyvatele Drážďan zajímá, jak vypadalo jejich město v minulosti, jaké budovy byly zničeny při náletu v roce 1945 nebo jak se šířila povodeň v roce 1845. Všechny tyto otázky jim pomohou odpovědět časoprostorové virtuální karty FORUM vyvinuté právě v drážďanské knihovně. Vizualizace rozvoje města v dlouhodobém horizontu pomáhá také k jeho soudobé revitalizaci. „Cestovatelé v čase“ mohou pomocí topografických map z různých období sledovat historii různých lokálních oblastí a srovnávat je se současností. Mapy z různých epoch s různými měřítky lze digitálně nad sebou porovnávat a hledat odpovědi na historické otázky – tato metoda je velmi důležitá pro historický výzkum a památkovou péči o urbanistické dědictví. Zcela georeferencováno je období Drážďan v letech 1780 až 1806. Pomocí tlačítka v navigační liště je možné přepínat mezi zobrazením 2D a 3D, lze také vytvořit odkaz, prostřednictvím kterého lze sdílet aktuální mapy s ostatními uživateli na celém světě. Cílem projektu je vytvořit uživatelsky přívětivé kontaktní místo pro všechny milovníky starých map.

(Das Magazin der Bibliotheken in Sachsen – Jahrgang 10, Nr. 1, März 2017, s. 24–27)

Knihovnici menších amerických akademických knihoven se spojují do konsorcií a společně se podílejí na správě dat, díky společným vzdělávacím projektům rozvíjejí vlastní schopnosti a nabízejí nové služby vědeckým pracovníkům. Pět regionálních vysokých škol svobodných umění se spojilo do konsorcia pod názvem *Northwest Five Consortium* a společně plánují služby pro správu dat, moduly pro budoucí školení svých zaměstnanců a tvorbu výzkumných týmů. Knihovnici tvoří důležitou součást poskytování datových služeb jako odborní garanti a podpora. Poskytování datových služeb je příležitostí pro knihovny de-

monstrovat svůj vztah k akademické komunitě. Spolupráce vysokých škol se ukázala jako velmi prospěšný a udržitelný model pro rozvoj datových služeb a podporu akademických komunit. Prvotní náklady na spolupráci byly finančně podpořeny z grantu, další náklady na udržitelnost budou již nižší. Knihovníci byli díky grantu proškoleni, vznikl výukový manuál a byly uhrazeny náklady spojené se stážemi zapojených odborných pracovníků na pěti univerzitách. Knihovníci získali cenné dovednosti, a tak vědí, jak poskytovat terénní služby pro všechny složky své univerzity. Výhodou projektu bylo vytvoření e-learningového kurzu pro studenty o práci s digitálními daty – ten oceňují primárně dálkově studující. Jedním z nejdůležitějších výsledků projektu je rozvoj akademické komunity a zapojení knihovníků.

(IFLA Journal – Volume 43, No. 1/2017, s. 105–118)

Metodami User Experience lze zkoumat srozumitelnost a přívětivost různých aspektů knihovny, s nimiž přichází uživatel do styku – od způsobu řazení dokumentů přes uspořádání stolů ve studovně, komunikační kanály až po prostorové značení v knihovně. Slovenský pilotní průzkum byl zaměřen na prostorové značení. V případě User Experience jde o celkový zážitek, zkušenost při setkání se službou a s produktem organizace. Vedle dalšího se zjišťují i emoce, které se zaznamenávají v tzv. bodech zájmu, bodech úzkosti a bodech zážitku při interakci s jednotlivými součástmi knihovny. Prostorové značení slouží pro jednoduchou, příjemnou a rychlou orientaci, nejběžnější pomůckou jsou směrové tabule. Při nevhodném návrhu však mohou i tyto tabule uživatele mást nebo přetěžovat prostor. Na základě výzkumu prostorového značení ve vybrané slovenské knihovně byly umístěny směrové tabule podle zjištěných problematických bodů. Hlavní zlepšení v oblasti orientace uživatelů se projevilo zkrácením času potřebného pro vykonání úloh až o polovinu. Všichni zapojení účastníci výzkumu se shodli na poutavosti navrženého značení knihovny, vytvořeného podle základních zásad grafického designu a firemních barev.

(Knížnica – Ročník 17, číslo 4/2016, s. 11–14)

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

■ Informační společnost v číslech 2016: Česká republika a EU / Český statistický úřad. Praha: Český statistický úřad, 2016. 72 stran: grafy, tabulky.

ISBN 978-80-250-2699-1 *Kqx 9.895/B*

■ Kniha ve 21. století: redefinování role knihoven ve 21. století: mezinárodní setkání odborníků, které uspořádal Ústav bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě 16.–18. února 2016 / Libuše Foberová, ed. Brno: Moravská zemská knihovna, 2016. 186 stran: ilustrace, portréty.

ISBN 978-80-7051-220-3 *Kfd 40.523*

■ Knihovny Zlínského kraje: činnost a výsledky veřejných knihoven 2015 / Útvar regionálních služeb knihovnam Zlínského kraje; zpracovala Jana Tomancová. Zlín: Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně, 2016. 46 stran: ilustrace (některé barevné), grafy, tabulky.

ISBN 978-80-86886-51-0 *Kfda 9.901/B*

■ RICE, Robin a John SOUTHALL. The data librarian's handbook. [Příručka knihovníka-správce digitálních dat.] London: Facet Publishing, 2016. xiii, 177 stran: ilustrace.

ISBN 978-1-78330-047-1 *Kr 40.521*

■ Základní statistické údaje o kultuře v České republice 2015. III. díl, Knihovny a vydavatelská činnost / zpracovala Vladimíra Lindnerová a kol. Praha: NIPOS – Centrum informací a statistik kultury, 2016. 60 stran: převážně grafy a tabulky.

ISBN 978-80-7068-309-5 *Kq 9.898/B*

Sítě knihoven

■ Aastaraamat 2015 = Yearbook 2015. [Ročenka Národní knihovny Estonska za rok 2015.] Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 2016. 30 stran: barevné ilustrace, grafy.

Taa 9.877/B

■ Annual report 2015: Action plan 2016: prepared based on the strategic action plans of the National Library for 2015–2017 and 2016–2018. [Výroční zpráva za rok 2015: Akční plán na rok 2016: sestaveno na základě strategických akčních plánů Národní knihovny pro roky 2015–2017 a 2016–2018.] Vilnius: Martynas Mažvydas National Library of Lithuania, 2016. 33 stran: barevné ilustrace.

ISBN 978-609-405-127-2 *Taa 9.851/B*

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://ipk.nkp.cz/?page=09_Okn/Prirustky.htm

■ German National Library 2025: strategic compass. [Německá národní knihovna 2025: strategický kompas.] Leipzig; Frankfurt am Main: Deutsche Nationalbibliothek, 2016. 13 stran.

ISBN 978-3-941113-46-6 *Taa 9.905/B*

■ KUBÍČEK, Tomáš. Moravská zemská knihovna: její historie, současnost, vize. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, 2016. 127 stran: ilustrace (převážně barevné), 1 mapa, portréty, faksimile.

ISBN 978-80-7051-212-8 *Ta 40.502*

Služby knihoven

■ HOOPER, Brad. The librarian's guide to book programs and author events. [Propagace knih a jejich autorů: knihovníkův průvodce.] Chicago: ALA editions, an imprint of the American Library Association, 2016. xxii, 135 stran.

ISBN 978-0-8389-1384-0 *Sf 40.490*

■ HUBBARD, Melissa, Robert H. JACKSON a Arnold HIRSHON, eds. Forging the future of special collections. [Zajištění budoucnosti speciálních sbírek.] Chicago: Neal-Schuman, an imprint of the American Library Association, 2016. xv, 202 stran: ilustrace.

ISBN 978-0-8389-1386-4 *Sc 40.469*

■ NAVRÁTILOVÁ, Jana, Marie VALTROVÁ a Markéta DVOŘÁKOVÁ. O trojí duši země české: projekt PRALIT – Záchrana a zpřístupnění pražské židovské literatury. Praha: Městská knihovna v Praze, 2016. 119 stran: ilustrace (převážně barevné), portréty, faksimile.

ISBN 978-80-7532-097-1 *Zda 9.900/B*

■ POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. Knihovnické pohádky / ilustroval Michal Sušina. Praha: Grada Publishing – Bambook, 2016. 104 stran: barevné ilustrace. Pohádkové čtení.

ISBN 978-80-271-0050-7 *Sf 40.422*

KNIHOVĚDA

■ LANGEROVÁ, Johana. Ilustrovaný slovník knihařské terminologie a termínů používaných v restaurování: anglicko-český, česko-anglický. Praha: Národní archiv, 2015. 102 stran: ilustrace.

ISBN 978-80-7469-011-2 *Zfb 40.413*

■ MÜLLER, Lothar. Bílá magie: epocha papíru / z německého originálu Weisse Magie – die Epoche des Papiers ... přeložil František Ryčl. Brno: Host, 2016. 404 stran: ilustrace, faksimile.

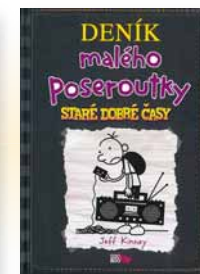
ISBN 978-80-7491-243-6 *Xa 40.463*

Výsledky soutěže „Suk – čteme všichni 2016“

ankety o nejoblíbenější knihu pro děti a mládež vydanou v uplynulém roce

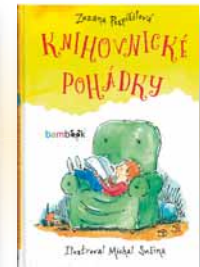
CENA DĚTÍ

1. místo: **Joanne K. Rowlingová, Jack Thorne, John Tiffany: Harry Potter a prokleté dítě** / přeložil Petr Eliáš (Albatros)
2. místo: **Jeff Kinney: Deník malého poseroutky 10: Staré dobré časy** / přeložila Veronika Volhejnová (CooBoo)
3. místo: **Ivana Peroutková: Anička na řece** / ilustrovala Eva Mastníková (Albatros)

CENA KNIHOVNÍKŮ KLUBU DĚTSKÝCH KNIHOVEN SKIP

1. místo: **Ivona Březinová: Řvi potichu, brácho** / ilustroval Tomáš Kučerovský (Albatros/Pasparta)
2. místo: **Renáta Fučíková: Shakespeare** / ilustrovala Renáta Fučíková (Vyšehrad)
3. místo: **Zuzana Pospíšilová: Knihovnické pohádky** / ilustroval Michal Sušina (Grada Publishing – Bambook)

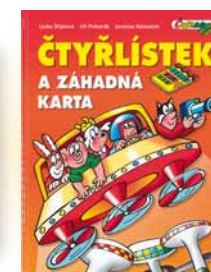
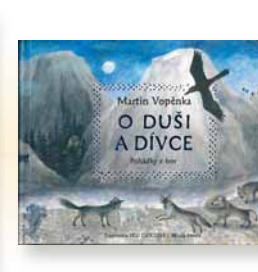

CENA UČITELŮ ZA PŘÍNOS K ROZVOJI DĚTSKÉHO ČTENÁŘSTVÍ

- **Ivona Březinová: Řvi potichu, brácho** / ilustroval Tomáš Kučerovský (Albatros/Pasparta)
- **Jiří Černý: Obrázky z moderních československých dějin** / ilustroval Lukáš Fibrich (Knižní klub)
- **Renáta Fučíková: Shakespeare** / ilustrovala Renáta Fučíková (Vyšehrad)
- **Martin Vopěnka: O duši a dívce** / ilustrovala Iku Dekune (Mladá fronta)

CENA NOCI S ANDERSENEM

Ljuba Štíplová, Jiří Poborák, Jaroslav Němeček: Čtyřlístek a záhadná karta (Čtyřlístek)

ZÁMEK

PLNÝ
KNIH

2017

10. listopadu
10-17 hodin

„TAM A ZASE ZPÁTKY“

7. ročník knižního veletrhu odborné
a populárně naučné literatury,
tentokrát na téma
cestovatelství a etnologie.

Východočeské muzeum v Pardubicích, Zámek č.1, Pardubice